

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi havilap

2019. augusztus – XVIII. évfolyam 8. szám

Ára: 560 Ft

*Nincs lágyabb, mint a víz,
mégis a köveket kivájja:
nincs külön nála.*

Lao-ce: Az út és erény könyve,
részlet

Élet a nemzet **4**
szolgálatában
Csapó Endrére emlékezik
Farkas Judit

A látófák **6**
örökké élnek
Alföldy Jenőt köszönti
Varga Rudolf

Tátika vár rám **9**
Lukáts János tárcanovellája

Mitracsek úr **11**
elfuserált élete...
Lengyel János novellája

Az élet logikája **16**
Részlet Varga Domokos
György készülő könyvéből

Elefántokról **18**
és költőkről
Bozók Ferenc dolgozata

Egy florista **24**
följegyzéseiből
Németh István Péter
irodalmi jegyzete

Ország László fotója

LUKÁTS JÁNOS

Salakvirág

Világjáró, Nápolyt néző leányomtól egy riasztóan rideg (valójában csodálatos) követ kaptam ajándékba. Salakdarabot, szürkét, élet nélkülit, butát és egykedvűt... A Vezúv lávakövet, csodálatos dolgok hírnökét, földek és tengerek tüzes lelkeletű együttműködőjét.

Laza tömb, oldala nincs, se talpa, a világanyag egy kitépott darabja. Érdes, riaszt a fekete-szürkéje, könnyű, mint amiből már elpárolgott az életnedv, az életkedv. De a homlokán... a homlokán apró kristályok csillognak, sokan, fehérén, halványan, emlékörzők, rejtélyhordók. Szabályos négyszögek, négyzetek, befelé, amerre én nem láthatok egy kőbe, talán kockák vagy oktaéderek, egy évmilliárdos isteni-mérnöki munka remekei.

A Vezúv tűzhányó küldte világra ezt az apró terméket, tonnaszámra gyártja, szertedobálja, a belső tűzből a külső hidegre. Aztán ott hagyja szétgurulni, elporladni, ezernyi kölykéből eggyel sem törődik. Nap süti, eső veri, kíváncsi nép tapossa, pénzért osztogatja a más elcsapott gyermekét. Nápolyt néző leányom meglátta, megismerte, hogy ez az a vulkánfi,

amelyet Vezúvió nekem szánt, nekem küld, amely talán tízezer éve várakozik a vulkánparton, a mindennapi fényben, alkonyatban.

Most polcomon áll, hallgat, miközben tele olyan hírével a világ teremtésének, változóságának, mint kevesen élő és egykor volt társaink közül a létezésben. Forгатom, ujjaim begyével tapintom érdességét, törekenységét, a pirinyó üregeket és barlangokat benne, amelyek egykor tüzet hordoztak, amelyet párok feszítettek üregesre, és amelyeket megkönynyülve eldobott magától létrehozója.

*...inkább rám bizza a megsejtést,
a megsejtést vagy legalább
a titok tiszteletben tartását.*

Mord képét és szomorú sorsát töprengem végig, nem könnyen adja magát, vagy inkább rám bizza a megsejtést, a megsejtést vagy legalább a titok tiszteletben tartását. És magamnak kell megérezni, hogy mindnyájunk sorsának példáját hordozza, rejt, tárja fel száz üregével, ezer barlangjával, rejtékútjával. Teljes világ, külön világ, nem kisebb és nem nagyobb más világoknál, a maga számára végtelen. Megkínál, járjam végig ujjam hegyével, képzeletem gyarló eszközeivel mindazt, amit ő látott, átszenvedett, megőrzött magának, nekem, mindnyájunknak.

Johann Wolfgang von Goethe

A kedves közelében

Rád gondolok, ha fényt szítál a tenger felől a nap,
Rád gondolok, ha rám villant a csermely holdsugarat.

Téged látlak, ha messze út porában
árnyék inog,
ha mezsgye végén, néma éjszakában
köd gomolyog.

Te szólsz, ha távol felcsukló robajból
hullám dörög,
s berkemben némán hányszor hallgatózom:
Vár rám a csönd?

Nálad vagyok, lehetsz te bármi távol,
itt vagy, közel!
A nap leszáll, rám csillag fénye lángol
s megérkezel!

Fordította
LUKÁTS JÁNOS

A Vezúv vulkán

Ország László fotója

Ország László
Haikuk

E
estében a fák
árnyéka; nincs mutató
a-hol-nap-órán

■ ■ ■ ■

Fákról végy példát:
helytálló, virágzó és
meghalnak lábon.

■ ■ ■ ■

...keresztet szúr a
kifordított földbe, és
itt... a gondolat

Valahol voltál
Valaki álma Te is
tán... valamikor

■ ■ ■ ■

ha indulsz, vadak
útján jársz... utad mindig
vezet... valahol.

■ ■ ■ ■

felettem az ég
és a felhőlombú fák,
a fű felettem

a kelő Napban
drágakövek a parton,
ám este kavics

■ ■ ■ ■

...kertemben hallom
néha... most megint hív a
hontalan madár.

■ ■ ■ ■

...szívem fölött egy
szakadás; lyukas az ing
hasad lefelé...

FARKAS JUDIT

Élet a nemzet szolgálatában

In memoriam Csapó Endre

Megrendüléssel fogadtuk június 24-én a hírt Ausztráliából, hogy Mennyei Urunk hazahívta Csapó Endrét, a *Magyar Élet* volt főszerkesztőjét.

Nemcsak a nemzeti emigráció és újságírás emblematikus alakját gyászoljuk, hanem a *Búvópatak* szerzőjét is, akinek értékes politikai helyzetelemző dolgozatai 2009 óta jelennek meg rendszeresen lapunkban. A barátság – a vele való szellemi és lélekközösség – akkor kezdődött, amikor több mint egy évtizeddel ezelőtt Léván, a Balaton Akadémia egyik rendezvényén ő is részt vett, ahol megismerve a *Búvópatakot*, felajánlotta közlésre írásait Csernák Árpád főszerkesztőnek.

Idén április végén elektronikus levélben értesített minket dr. Tanka László, a *Panoráma Világklub* elnöke, hogy gondozásukban megjelent Csapó Endre *Ilyen a világ* című életműsorozatának hetedik (2005–2008) kötete, amelynek tiszteletpéldányát postázták részünkre. Hozzátette, hogy fogadjuk olyan szeretettel, amilyen szeretettel a 98. életévében járó, jó egészségnak és munkakedvnek örvendő szerző küldi. Ezért is sújtott le minket mélységesen Csapó Endre halálhíre.

2015-ben abban a megtiszteltetésben volt részem, hogy levélinterjút készíthettem vele, amely a *Búvópatak* novemberi számában, 94. születésnapjára jelent meg. Szeretettel idézem fel levélváltásainkat, azt a jóleső izgalmat, amellyel kinyitottam reggelente a számítógépet, hogy milyen válasz érkezett tőle az előző nap elküldött kérdéseimre. Csapó Endre ekkor nemcsak újságírói ars poeticájába, hanem magánéletébe is engedett némi bepillantást. A Vas megyei Répcelakon született, apai hatásra felsőkereskedelmi iskolát végzett. Kereskedelmi pályán helyezkedett el Keszthelyen, majd a család Budapestre költözésével a fővárosban. 1943 szeptemberében kapta meg a katonai behívóját, de – ahogy egyik interjúban megfogalmazta – szerencsésnek érezte magát, mert nem kellett a háborúban embert ölnie. Budapest ostroma után esett orosz fogságba, ahonnan 1945 júliusban csodával határos módon megmenekült. A fogságból hazatérve érdeklődéssel fordult a belpolitika felé, bízott abban, hogy az 1947-es békeszerződést követően az orosz megszálló erők elhagyják az országot. Alsógödön, a Duna partján nyári vendéglőt nyitott, amelynek sikere a szezon végére felkeltette az erősödő kommunisták figyelmét, a politikai ellenzékiség veszélyét látva benne, okkal. 1948 februárjában a zöld határon menekült nyugatra, csak napokkal előzve meg az éjszakai látogatókat. Októberben hazaszökött, hogy feleségét és héthónapos kisfiát Sopronnál az éj leple alatt kimenekítse Magyarországból. A passauai gyűjtőtáborból vándoroltak ki aztán Ausztráliába, ahová hajón

érkeztek meg 1949. november 30-án. Egy ideig fizikai munkából tartotta el magát, például konyhabútorokat festett egy bútorgyárban, vállalt épületfestést is, dolgozott nádcukorgyár korszerűsítésén műszaki rajzolóként... 1954-től vett részt az ötvenezerre becsült magyar emigráció munkájában, valamint a magyar nyelvű újságok szerkesztésében. 1978 óta szerkesztette a *Magyar Élet* című, kéthetente megjelenő lapot. Kedves emlék, hogy amikor elkészült az interjú, kértem tőle egy jó minőségű fotót, amit a *Búvópatak*ba be tudnánk tenni. Többet is küldött, mindegyik megfelelt volna, ám másnap reggel érkezett tőle egy vadonatúj, amit a kertjében készíttetett magáról operatőr barátjával, Demian Józseffel... (Később, már nem is emlékszem pontosan, nőnapra vagy talán névnapomra lefotóztott nekem egy rózsát, ami ebben a kertben nyílt.)

Az interjúban arról is beszélt, hogy az emigrációs magatartást annak a politikai kultúrának a jellemzői határozták meg, amit a két háború közötti magyar társadalom termelt ki. „Történelmileg megismételhetetlen életünknek ez adja a különlegességét. Alapja egyszerű: magyarságom kötelez a nemzet szolgálatára. Ezt igyekeztem hirdetni és szolgálni, és magyar szemmel nézni a világot, tájékoztatni az olvasót. Nem az én érdemem, én csak kifejezője voltam egy történelmi magyar korosztály érzésvilágának” – vallotta. Fogadott hazájához éppúgy hűséges volt, mint szülőföldjéhez, egyik cikkében azt írta, hogy állampolgári hűsége Ausztráliához köti, szellemi hűsége azonban a magyar néphez.

...levélinterjút készíthettem vele,
amely a *Búvópatak* novemberi számában,
94. születésnapjára jelent meg.

Tavaly májusban, amikor a VIII. Magyar Világtalálkozó irodalmi rendezvényének programjában szerepelt Csapó Endre munkásságának és az *Ilyen a világ* ötödik könyvének (2000–2002) bemutatása is, munkatársunk, Lukáts János képviselte a *Búvópatakot*, aki a folyóirat júliusi számába írt méltató cikket *Délsziget krónikása* címmel. „Csapó Endre népben, nemzetben gondolkodik, de fogalmazhatunk úgy is: egy nép ezerszáz éves történetében, állandó fenyegetettségében, élni akarásában, ígéretes reményhelyzeteiben és méretes halfogásaiban. Rólunk szólnak ezek az elgondolkozató lapok, meg mindarról, ami közel áll hozzánk, – némelykor túlságosan is közel. Ő ezt onnan, a világ Délszigetéről éles szemmel, együttérző pontossággal mondja el nekünk itt, az ausztráliai magyarságnak ott, a világban szétszórt nemzetársaknak, akik még értik

vagy némelykor már talán csak böngészik a hajdan volt anyanyelvet. Csapó Endre nem sodortatja magát a világesemények napi hullámvérésével, súlyozza a híreket, a történéseket. A hazai politikában ugyanúgy naprakész, mint a nemzetközi kapcsolatokban: látja az Európai Unió folyamatos térnyerését, és figyelmeztet, hogy tekintsünk e csalogató álarc mögé.”

Bandibá („távolsági beszélgetésünk” után megkért, szólítsam ezentúl így) örült az írásnak, és azonnal beszerkesztette a Magyar Élet július 12-i számába, nem elmulasztva azt sem, hogy reklámot csináljon a Búvópataknak. Próbált segíteni Ausztráliából akkor is, amikor – nem először a folyóirat történetében – 2017-ben a megszűnés veszélye fenyegetett minket, javasolva, hogy forduljunk Lezsák Sándorhoz. Levelében ezt írta: „Talán érdemes lenne Lakitelken kopogtatni. A 70-es években az ő munkásságát neveztem búvópatak irodalomnak, amit itt ismertettünk olvasóinkkal. Errefelé nagyon értékeljük a Búvópatakat tartalma és kiállítása miatt. A szépet és nemeset nem szabad hagyni elveszni.”

Tavaly év végén küldte el az *Év eleji látóhatár* című cikkét, amelyben bejelentette, hogy a határozott nemzeti és keresztény szellemiséget képviselő Magyar Élet nyomtatott példánya 2018. december 27-én jelenik meg utoljára. Csapó Endre élet-szemléletét jól mutatja, hogy írásának a *Szép feladat és jó munka volt* alcímet adta. Nem siránkozott, nem vádolt senkit a lap megszűnése miatt, egyszerűen megállapította: „A Magyar Élet hetilap betöltötte hivatását. Akkor jött létre, amikor nagy szükség volt

rá, és akkor szűnik meg, amikor már elmúlik mind az a lehetőség, ami-
ben az itteni magyar társas élet alakító tényezője lehetett.”

Ilyen a világ. Tudta.

Április végén a húsvéti üdvözlés mellé – kellemes meglepetést okozva nekem – locsolóverset írt, és az online locsolásért cserébe hímeztőjást kért: „Viszonzásul mit kívánhatok mást, / mint egy internetes pirostőjást!”

Hiányozni fognak a magyarság számára fontos kérdésekkel foglalkozó, személyes történelmi tapasztalatával hitelesített vezércikkei, elemző írásai, amelyekben mindig rávilágított az események nemzetközi vonatkozásaira, hátterére is. Itt hagyta azonban nekünk gazdag életművét, amelynek több megállapítása fájóan aktuális ma is, és vélhetően az lesz sokáig, amilyen a világ... A Búvópatak olvasói is találkozhatnak még írásaival a lap hasábjain, számítógépünk könyvtárában több, eddig nem közölt írása várakozik. Bölcs előrelátással gondoskodott rólunk. 2017. február 4-i levelében ezt írta a főszerkesztőnek:

...egyszer azt írta, hogy állampolgári
hűsége Ausztráliához köti, szellemi
hűsége azonban a magyar néphez.

„Kedves Árpád!

Köszönöm a figyelmességet, mind a februári szám küldésével, mind a cikk alkalmassá tételével, ami szerkesztői leleményesség.

Általánosságban is, meg örök érvényűvel: szabadon használhatod bármely írástomat, vagy azok érdekes részét, a természet rendje szerinti eltávozásomat követően is. Ez vonatkozik a magyarelet.net internet oldalon olvasható korábbi írásaimra is.

Baráti szeretettel: Bandibá”

Seneca vigasztaló gondolatai jutnak eszünkbe: „...sokáig kell tanulni, hogy békével távozz, mikor az elkerülhetetlen óra közeledik. Más halálnemek összefonódnak a reménnyel: megszűnik a betegség, kialszik a tűzvész; a romok biztonságba juttatnak, noha úgy látszott, maguk alá temetnek, a tenger lehörpint, s ugyanazzal az erővel hány ki sértetlenül; a katona visszaszólitja kardját a már pusztulásra ítélt nyakáról – de nincs mit remélnie annak, akit az öregség küld a halálba. Egyedül nála nem jöhet közbe semmi. A halálnemek közül nincs szelídebb...”

Délsziget krónikásának hosszú és gazdag, kivételes tapasztalatokkal teli földi élete június 24-én hajnalban sydney-i otthonában véget ért.

Tőkés László részvétnyilvánításából idézek: „Csapó Endre azon külföldre szakadt nagy személyiségeink egyike volt, aki Ausztráliában kontinentális rangra emelte magyarságunkat, sőt az ausztráliai Magyar Élet hasábjain végzett értő és érző, szakmailag magas szintű szolgálatával, illetve írásművészetével nemcsak második hazája magyar közösségének megmaradásához járult hozzá, hanem egész diaszpórában élő népünk számára érvényes üzenetet fogalmazott meg. Profetikus mélységben fogant esszéi a szülőhazában maradt nemzet-társai számára is útmutatásul szolgáltak.”

Egyetértünk dr. Nagy Lászlóval, a Magyar Királyi Szent László Lovagrend rendi kormányzójával, aki szerint Csapó Endre hatalmas szellemi teljesítményével bevonult a halhatatlan magyarok Nemzeti Panteonjába.

De vajon milyen lesz a világ nélküle?

Csapó Endre

VARGA RUDOLF

A látófák örökké élnek

Szívből szóló sorok az éppen nyolcvanéves Alföldy Jenőhöz

A Amikor elért Csernák Árpád író, főszerkesztő megtisztelő felkérése, hogy köszöntsem az éppen nyolcvanéves irodalomtörténészt, kritikust, szerkesztőt, Alföldy Jenőt, egy szó jutott eszembe. Az, hogy látófa. Na meg még egy kósza gondolat, hogy jövök én ahhoz, hogy... És mi lesz, ha egy hamis hang, egy rossz szó kerül hozzá, akitől mindenki, de még én magam is csak jót kaptam?

A magyar népnyelvben a pásztortanyák közelében felállított magas fákat nevezik látófáknak, máshol lármafáknak. Azok jelzőtüzeivel lehetett üzenni hajdanán a környékbelieknek, ha veszély közeledett. A mi vidékünkön kissé kiterjesztették a látófa jelentését. Az erdők rengetegéből kimagasló óriásokot hívták úgy az én felmenőim, nagyapám, Ferenc atyuskám meg a szomszédjaink is.

Nem véletlen, hogy Alföldy Jenőről éppen a magas fák jutottak eszembe. Nem csak Jenő bátyánk daliás termetére, hanem talán a háta mögött álló hatalmas életmű minőségének jelölésére is ez a legmegfelelőbb kifejezés. Könyveinek sorát, kitüntetéseit, tisztségeit felsorolni lehetetlen vállalkozás lenne, arra egyébként is ott vannak a lexikonok. Én inkább arról a szeretetteljes sugárzásról és bölcsességről szeretnék szót ejteni, amely belőle árad, mert Alföldy Jenő az utolsó, valódi látófák egyike. Tornyot, kilátót építhetnek a tudálékosok, de az mind csak művi. Ő pedig élő organizmus. A hozzá méltó elnevezés nem takar hajbókolást, nem szerepel a protokoll

szofisztikált frázisai között, de úgy gondolom, manapság már kevesen mondhatják magukénak a látszólag jelentéktelen jelzőt.

A számmisztikához sem értek, de azért megkockáztatom, a nyolcvanas számnak önmagán túlmutató jelentése is van. Úgy gondolom, Jenő bátyánkat nem érdekli az különösebben. Minket, írástudókat viszont annál inkább, mert benne van az a bizonyos nyolcas, a vizes, amely a végtelenség jele.

Jenő bátyánk most éppen nyolcvan, jövőre nyolcvanegy lesz, utána nyolcvankettő, és így tovább. Beleszédülök, ha arra gondolok, hány betűvető generációt látott el meglátásával, sosem sértő kritikáival. Külön isteni adottsága, hogy a létezés elérhetetlen horizontjának kémlelése mellett volt elegendő lelkierője és türelme művelni, gyomlálni a gazt a törzse alatt tenyésző növényzetből, és bölcs tanácsaival terelgetni a sokszor elvadult indázatok televényét.

Dobozi Eszter

Bujdosó

Alföldy Jenőnek

A lassúdan serkenő mozdulatokban, mint ékesre csiszolt csavarmenetek kanyarulataiban, tökéletesre munkált illesztékek arányaiban surrogón dereng át a bujdosó erő, s hogy élünk – gondolnád, ellenetekre vagyunk itt: mi, csendes tüntető, jaj, pedig tiértetek hordozzuk fájdalmaink.

Alföldy Jenő

Pedig talpon maradni már magában is embert próbáló feladat volt az örök átmeneti történelmi évszakokban. Jenő bátyánknak szintén kijutott a jóból és a rosszból is. Ő viszont mindenkor kikezdehetetlen volt. Ha fejszével mentek neki törzsének és ágainak, szája szegletén azzal az örökké rejtelmes finom mosollyal akkor is csak nézett, nézett a távolba, és biccentett. Szisszenés, jajszó nélkül tűrte a barmolást.

Egyszer, egy amúgy jeles szerző munkásságáról írott monográfiája kapcsán, felelőtlen butaságomban azt találtam mondani, hogy Jenő bátyám abba a költészetbe olyan éretnyeket is belelát, amelyek nincsenek is ottan. Ő egy szót sem szólt, de visszagondolva attól tartok, szándékomon kívül megbántottam azzal a pontatlan, nem sikerült mondattal. Pedig ha valakinek a sors kegyéből megadatik, hogy vele beszélgethet, az nagyon kapaszkodjon, és figyeljen oda, mit mond, mert akkor minden hang és hangszó számít.

A magyar népnyelvben a pásztortanyák közelében felállított magas fákat nevezik látófáknak...

Azt tapasztaltam, hogy az írástudók körében, ha Alföldy Jenő neve szóba kerül, egy pillanatra mindenki elhallgat, és attól kezdve összeszedettebben folyik a társalgás. Igen, mert Jenő bátyánk legendás alakja fegyelemre és összpontosításra készítet. Hebrecsségemért így utólag is megkövetem Jenőt. Ha lehetne, úgy árnyalnám kijelentéseimet, hogy az őbelőle áradó végtelen szeretet sokszor tudtán és akaratán kívül is megaranoyoz mindent.

Na, onnan, az ő magasságából nézvést persze... Alföldy Jenő gondolati magasságából talán már minden megbocsát-

ható. Ő legalábbis minden emberi gyengeségünkre, gyarlóságunkra, esendőségünkre talál mentséget. Sokunk nevében is köszönöm az értünk tett munkálkodását. Ezzel kész? Dehogy. Na de mégis, hogyan lehet kifejezni a hálát? Talán úgy, ha hallgatunk szavára, óvó intéseire.

Az persze talán önmagán is túlmutat, hogy ő, aki szerzők generációit nevelte szerető meglátásaival, aki drága idejét, szinte a szeme világát áldozta a szerzők munkáinak böngészésére, valahogy mindig kimaradt a méltatások sorából. De hát mit tegyünk? A róla szóló írásokat hiába keresem. Lehet, hogy nem sűrűn írtak róla? Igaz, ami igaz, a szabónak nincs szép ruhája, a cipésznek jó cipője, az orvos sosem lehet beteg. Ezt dobta a gép. E má csak így van, ahogy mifelelnk mondják.

Igyekszem szűkre fogni, mert Jenő bátyánk nem szíveli a szófecsérlést. Figyelméből csak arra áldoz, amit fontosnak tart. Szóval mindenre, ami emberi. Egyedülállóan különös a lényé legmélye. Merthogy sokan ismerik a varázsszót, de csak kevesek képesek felfogni, a szavak mágiája nem másra való, mint a tudat átalakítására. Megértetni a hit erős törvényét, hogy egyszer majd valóban emberhez méltóan élhetünk. Erről szól Alföldy Jenő nyolcvan esztendeje. Meg úgy hiszem, erről fognak szólni az elkövetkezendő évei is, a hétköznapi jelentésen túl a létezés misztériumának sejtetéséről.

Hiába szaporodik az évgyűrűk száma, jöhet bármekkora fagy vagy aszály, a látófák lényé örök, mert odafent a minőség magasában a látás emlékezete megőrzi önmagát. Jobb, ha tőlem tudják, a látófák magasa nem szárad ki soha. Hatalmas erők őrködnek a tudás felett. A látófák örökké élnek, mert a Mindenható védelme alatt állnak.

Születésnapja alkalmából mit is kívánhatnék?

Egészséget, legényes kedvet, alkotóerőt Alföldy Jenőnek az idők végezetéig.

Szente B. Levente (lekopogó)

Vannak még nyomok,
tüzek, jelek, kiengesztelések,

égbe – fejbe nézők,
sötétet, fényt lekopogó mindentudók,

hogy a fa, a fához,
és kő, a kőhöz legyen mérve –

itt vannak még,
akik mindig is velünk lesznek,

a szépen szólók,
élő formák, színek, ritmust teremtő,
másként gondolkodók,

hol kör, a karikában, egyenest keresztben,
fel és alá jár, mennyekbe ki, vagy száll alá,
konok, zord kövek titkai közézé.

Ország László fotója

Baán Tibor Értékhit

A hatvanéves Ködöbocz Gábornak

A tudós irodalmár, aki Görömbei András tanítványaként indult el irodalomfelfedező útjára, lassan életművé duzzadó műveinek sokaságára tekinthet vissza. Első, jelentős könyvét Kányádi Sándorról írta (*Hagyomány és újítás Kányádi Sándor költészetében*, Kossuth Egyetemi Kiadó, 2002). A mű – többek közt – a nagy irodalmi dobpergésektől távoli életműben fedezi fel a megtartó irodalmat, amely az emberi tartásról szól. Arról a gyönyörű küldetésről, hogy az igaz művészet humanizál.

...olyasfajta példát mutat,
amely attól korszerű, hogy nem száll be
az irodalmi csatározások üresjárataiba.

Függetlenül a kortól, sőt a kor ellenében is. Ennek felmutatása komoly fegyvertény. Ne tévesszen meg senkit, hogy Kányádi Sándor költészete időközben a magyar irodalom klasszikusai közé emelkedett. Ködöbocz Gábor további munkáiban is az értékek szolgálatát tekinti legfőbb feladatának. Műveiben (*Értékvilág és formarend*, 2003; *Megtartó párbeszéd*, 2009; *Erdélyi élmény – erdélyi gondolat*, 2011; *Szépen magyarul, szépen emberül*, 2014; *Kiss Benedek*, 2014) töretlen elkötelezettséggel keresi és mutatja fel azt az irodalmi folytonosságot, amelyben a nyelv hálója és hálózata mint értékteremtő, közösségformáló erő működik.

Baka Györgyi Odaadottság és szabadság

Ködöbocz Gábor 60. születésnapjára

A pirkadat csöndjében írások, versek renetegében feszült figyelemmel vagy éppen tűnődve, elmerengve vizsgálódik, teljes szívével keresi a Másik üzenetének gyújtópontját, érintésre vár, hogy megnyílhasson, lásson a szövegen túl, az átlényegülés ígeit feltárja.

Madártávlatból ennyi látszik. Az irodalmár csendben alakuló életműve, melynek megkerülhetetlen része az *Agria* nevű egri irodalmi folyóirat szerkesztése is, olyasfajta példát mutat, amely attól korszerű, hogy nem száll be az irodalmi csatározások üresjárataiba. Valami mást tart fontosnak. Az emberséget, amelynek szavai mögött a ki nem mondott szavak is megjelennek. Az emberi tragédiákon túl a transzcendens értékhit. Múlt és jelen, egyén és közösség, immanens és transzcendens mind ugyanannak a hierarchiának megkerülhetetlen lépcsőfoka, mely létteljességben él és gondolkodik. Mindezek tükrében aligha véletlen, hogy Ködöbocz Gábor

Ködöbocz Gábor

Tiszta tekintete a létezés jeleit keresi: nyírfalevél remegésű szavakban ismeretlen mélységek sebeit, fényeit, a jószág, a fájdalom és vívódás megtestesüléseit, a személyesség és egyetemesség hordozóit.

Hisz a közös szellemi cselekvés erejében, érző odafigyeléssel, múlthatatlan fény-szomjjal tárja föl a szépség rejtett jelenlétét, szigorú éleslátással mutat rá a művészet létmentő erejére, megéli és tanítja, hogy a teljes odaadottság a szabadság feltétele.

legújabb, elhunyt feleségének ajánlott könyvének (*Költők, versek, erőterek, Hungarovox, 2019*) nyitó esszéje, már címében is: *A költészet mint megtartó és megtisztító erő* egyfajta etikai síkról tükrözi vissza a költészet célját és feladatát. A költészet, mint az irodalom legszemélyesebb, legérzékenyebb műneme nem melőzhető, s nem jelentékteleníthető el. A líra ugyanis a nyelv ősi műhelye, amely irányt mutat az irodalom más műnemeinek, hiszen a műnemek és műfajok nagy családjában folyamatos oda-visszahatások munkálnak. Ezek fényében érdemes megszívlelni a tanulmány szavait: „*A vers ugyan sohasem praktikus céllal születik, de mégis a létben való eligazodást, a szabadabb lélegzetvételt, a félelem nélküli életet segíti elő. (...) Élni segít azzal is, ha a feszültségek, fájdalmak és rettenetek kibeszélésével, a lelki, szellemi*

járatok tisztításával a derűt, harmóniát és a belső békét munkálja bennünk.”

Az idézet egyben az is mutatja, hogy a tanulmányírónak is van ars poeticája. A művek felfedezése, átvilágítása nagyfokú emberi tisztaságot, érzékenységet igényel. Lengyel Balázs emlegette, hogy a jó irodalmárnak „népe van”. Nos, ez a „nép”, akire Kődöböcz felfigyel, a minőséget képviseli. Beavatottnak kell lenni ahhoz, hogy egy-egy életmű benső rétegeit felmutassa valaki. Felmutassa, és az irodalom élő szövetéhez kapcsolja. Hasonló ez a tevékenység a fénygyűjtáshoz, mely utat mutat a sötétben, amely minden félelmetessége ellenére is legyőzhető.

Isten éltesse Kődöböcz Gábort!

LUKÁTS JÁNOS

Tátika vár rám...

Járom az országot, mint magamét, idegen tőlem a hatalom és a dicsőség. Elégedettség és türelemhiány karöltve jár velem. Látni akarok mindent, még ma! Aztán: – Hová sietsz, itt vár ez már századok óta, itt fog várni holnap is! – majd belesúg komorabbik énem: – Ó igen, de én vajon...?

Most a Tátika... Évek óta áhított célpont. És mintha ő is tudná, kalandozó ismerőseim sorra mesélik, hogy jártak a Tátikán: – Nem is olyan magas! – mondják, meg: – Rettentő meredek! – Szép lehetett, de ma egy romhalmaz! – ilyeneket szólnak. Én meg hallgatok... Hogy helyeslejek, hogy tiltakozzam, ha sose láttam. De most már tudom: Tátika vár rám...

Az ősz csodálatos ideje a világnak. Mindent begyűjtött a szertelen tavaszról, a tobzózó nyárból – nem kétség –, hogy az őszben járók gazdagodjanak. Az ősz megőrző és habzsoló, szeretnék ősz lenni. De hiszen ősz vagyok! És hol van még a tél!

Az út elején tábla, nyíllal a homlokán: TÁTIKA 1950. Ez persze a távolságot jelenti. Nem két kilométer, dehogy, aki a táblát megrendelte, előbb centivel lemérte, aztán korrigálta a anyag „2km”-es táblát. A magasát aligha mérte meg hasonlóképpen, elfogadta a geográfusok 413 méterét. Íme, a bizonyíték: Tátika vár rám...

Ki vitte fel rá az első követ, ki izzadt meg elsőként a súly alatt? Biztonságra vágó és óvatos kegyúr volt, vagy zord családjától elmenekült izgága fiú? Vagy háború fenyegette a béke perceit, ideje volt erdők fölé, kövek közé húzódni? De meg lehet, hogy csendre vágó, barangoló kedvű lovag tette, aki egyszerre akarta szemlélni a rengeteg Bakonyt meg egy szemernyit a Balaton tavából, amit akkor talán még Balatonnak se hívtak?

Az első követ sok további kő követte, abból a tarka fajtából, amelyben a fehér meg a fekete csíkok úgy rétegződnek egymásra, akár a macska mintái. Meszet a kő közé, forrásvizet a mészre, bonthatatlan lett a fal, tartós az oszlop, Bakonyt látó a torony. Kellott, hogy így legyen, a Rezi vár már düllesztette mellét, egy völgyel odább, hogy ő a magasabb!

Tátika nekem – bocsásd meg, kedves váram! – egy regényes virág neve, nagy ajkú, asszonyos virágé, amely reám nyitja

mohó száját. Talán nem is veszélytelen egészen, oroszlánszájnak is mondják, akik mondják – tudnak valamit. Vagy Tátika egy eleven, szép leány neve volt, aki nézett és elámult, és megmutatta ajkát, szemét? Nem ismerek ma egyetlen leányt sem, aki a Tátika nevet hordozná, ha ismernék – belészeretnék. Tátika vár rám...

Német bástyamestert vagy olasz kastélyfaragót keresett ama Tátika-építő, vagy inkább lovagi álmait rakatta kőbe a várjobbágyokkal, ki tudja már ma ezt? A falak kétszeres vastagok, a tornyok kecsesen szökellnek, egy túlélő boltozat és két megrokkant félkörív azért sok mindent elárul. Micsoda örömök, micsoda boldog órák és micsoda tivornyák lehettek Tátikán vagy Tátikával?! A lant pengett, a síp sikoltott, az erdő felitta és megőrizte mindezt a hangorkánt. Út ma nem vezet fel Tátikára, vadcsapás az, amin a mai utód botladozik fölfelé. Akkoriban sem vágta utat a hegy oldalába, ágyút talán sose látott, lóval volt megjárható. Lóval bizonyosan, akkoriban tette kész lovak voltak.

Pereg az idő... Vagy az idő változatlan, mi pergünk ki belőle, és az időre fogjuk elpergésünket? A tatároknak szállka volt a szemében Tátika is, nem volt könnyű földbe tapodni,

Tátika vára

de ők tudták a módját. Béla király már várromokat örökölt, holtak emlékét, kő-csontvázakat. Maga építtette újjá, hú vitézeknek adta – várak nőttek ki az idő közömbös szeme előtt. De bennük élt – bizonyosan bennük élt! – a hajdan volt, első szépség emléke, meg a leromboltság rémülete. Vajon gyengébb lett ettől az ember, a vár, vagy éppen erősödött? Tátika várrom lett, de új tavasz virradt rá, a kapzsi utódok egymás kezéből kapták ki. Nászajándékként vitték a régi-új és romló várat, örökölték, el- s visszaperelték. Egy vár sokat elvisel, orma leomlik, de alapja örök életű marad a föld alatt.

Török kézen rövid ideig volt Tátika, sietni kellett a pusztítással, a végrehajtók fél-sikerrel jártak, a vármaradékot az osztrák császár (aki mellesleg magyar király volt) romboltatta földig. A végre-békeidőkben aztán a környék dúsgazdag hűbéres családja vásárolta meg (vagy vissza) az omladékot. Vajon miért kellett nekik a roskadozó (vagy már összeroskadt) Tátika? Az új tulajdonos csak egyszer is fellovagolt a tátikai kaptatón? Talán bizony újjáépíteni szándékozott a hajdani erődöt, afféle béke idejére való álmkastélyt varázsolni belőle, amely messze van, magasan van? Aligha... Tátika várrom volt, várrom maradt...

Az utasember a távolba tekint, élő-lihegő tárgyakkal népesíti be a helyet, amelyre néz, amelyet tapint, amelybe belefárad. A históriás a múltba tekint, felidézhető emlékképekkel népesíti be a helyet, amely pedig alig árul el többet kő- és mészmorzsaléknál, és az emlékezésbe dehogyan fárad bele! Tátika, a várrom – ezért vár rám!

Csontos Márta

Csendkirály

Pilinszky János soraira

A függöny mögött változik a szereposztás, s Te itt vagy egészen közel, a semmibe vágott ajtó rejteke mögött. Csendkirályt játszol velem a magad örömeire. Eljut hozzád panaszom?, vagy karanténba zártad nevem, s hagyod, hogy a félelem körpályáján marionettfigura legyek egy nézőtér nélküli előadáson?

Számíthatok rád istenem?

Vagy csak pislákoló tűzgömb arcod a beárnyékolt égen, s földre tűzött fénykaróid már nem jelölnek nekem utat. Már csak egy felhúzható játékbaba vagyok, lassan kifogy belőlem a lendület, s az utolsó mozdulat törekenységében hangot küldök a mennyei forgószélbe.

Temess a karjaid közé.

Felépítem magamnak Tátikát... Vagy, hogy is van ez? Amilyen volt? Óh, dehogyan, a régít romjában csodálom. Vagy a régi romra a magam mai ködképeit: ide egy árkádsort, fölé kilátót, napernyővel, legalulra egy kellemes pincét? Meg kemencét, kandallóval? Jó ötlet, de ezt megtehetem romok nélkül is. A képzelethez nem kellenek romok, ahhoz elég a semmi, elég a pusztaság föld.

Vagy inkább magamat építem bele Tátikába? A csak általam ismert sorsot, azokat a regéket, legendákat és balladákat, amelyek velem estek meg, amelyeket én dédelgettem világra, egy, a Tátikáénál rövidebb élet során? Őseim tornyát, családi titkok pincéjét, büszkeségem csillagvizsgálóját, ha van ilyen? Vagy az eltitkolt kedvesek kapnak helyet e szép nevű történetben, az el nem értek, az elhűtlenedettek, a megsirattottak, és akiket még csak meg sem sirathattam? Túl sok ez egy romvárnak, az emlékeket időnként át- meg átformázzuk, ne mozdíthatatlan sziklakőbe vessük az arcképeiket, neveiket, emléküket. Hiszen Tátika – merengő várrom itt a Dunántúl őszi dombvidékén.

Virágot szedek, ami utamba akad, leveles ágat török, de ami szépen sárgult vagy bronzosodott, azt a földről is csokorba gyűjtöm. Azt mondom majd: – Meghajtom derekamat az emlék okán, és úgy nyújtom át a csokrot Tátikának. – Teszek hozzá makkot, diót, tobozt, ők a barátaim, morzsolok hozzá levendulát, hogy az illat akkor is megőrződjék, ha a virág elfonnyadt, ha a makk, a dió szétgurult. Egyszerű ajándék, várromnak való.

Balajthy Ferenc

Akkor is égnek emelem

Magyar az, akinek fáj Trianon!

Illyés Gyula

Szétszakítás lett, az Összetartozás Napja, – Trianon örök, sajnó sebe! Kérjük a Teremtőt, azt, jól kösse be, Mert mindenén átüt a véres folyás!

Mert kívül, belül is nagyon fáj a seb, Reménymagot vet a kért imádkozás. – Míg élön s holton ott lapul a rontás, Mi egymáshoz alig jutunk közelebb.

Az Összetartozás erősebb mindennél, A sors bennünket így hozott világra, Hűségünknek nincs megfizethető ára.

(Szabadság, egyenlőség, testvériség,) Surranó borotvánál nincsen kegyelem, Magyar fej, – akkor is égnek emelem!

LENGYEL JÁNOS

Mitracsek úr elfuserált életének hiteles története

A világ egyik legszegényebb országának kies dzsungelében a nyomor és az ínség odáig sarkallt egy parasztfiút, hogy tigrisre támadjon. A nyakszirtnél kapta el a csíkos bundás dorombolót, ahogy az a ragadozók nagykönyvében meg vagyon írva. Bosszú volt ez Maugli minden szenvedéséért, amit csak Kipling elméje ki tudott találni. Itt már Micimackó sem tehetett semmit. Sir Kán meglepett rokona persze védekezni próbált, de a fiú ételt régen látott állkapcsa vasmarokként tartotta fogva a szerencsétlen állatot. *(Ártatlannak nem nevezhetem, mert ha tehetné, fordított lenne a felállás. Elnézést, a felfalás.)* Ennél a résznél büntudat vesz erőt rajtam, ha eszembe jut az a fájdalommal csordultig telt levél, amit Tigris barátom írt nekem az esettel kapcsolatban. De mit lehet tenni? A valóságot még a legjobb barátaink kedvéért sem hazudhatjuk el, mint ahogy a hazugságot sem illik etikus valósággá változtatni, bármily erős is a kényszer. Senki kedvéért. Az ember olykor levetkőzi pozitívumait, így lesz belőle például politikus, adószedő, sorozatgyilkos, jegyellenőr vagy ügyvéd.

A rendkívüli esetnek szemtanúja akadt egy bohókás kölyökmajom személyében, aki egy fa tetején a lábát lógatva szövögette álmai színes hálóját. Szemeit lehunyva rettenthetlen hadvezérként látta magát törtető lánctalpas elefántok élén, amint győztes rohamra vezeti az állatsereget az emberek ellen. Ugyanis nem tudta megemészteni az állítólagos tény, hogy a távoli múltban rokonainak jutott a domináns szerep. Úgy érezte, a csupasz testű majmok kisémmizték. Azért hálás volt egy bizonyos Darwin nevezetű angol úriembernek, hogy legalább tény, illetve fényt derített eme rokonságra. Csak az vigasztalta, hogy az ember, ha megszakad, sem tud majomná válni. A többi meg csak majomkodás. A tigris utolsó kiáltása rántotta vissza a valóságba:

– Országomat egy loért!

(Talán mégsem ez volt az utolsó mondat. Valami sántít ebben a mozzanatban, s nem feltétlenül a ló. Ismerve a majmok szertelenségét és megbízhatatlanságát, a fent említetteket nyugodtan figyelmen kívül hagyhatjuk. Felkérem a tisztelt esküdtszék, hogy ezt ne vegyék figyelembe, amikor meghozzák ítéletüket!)

Az utolsó mondatok kérdése megoldatlan probléma a történészek számára. Haláluk előtt az emberek igencsak furcsákat nyilatkoznak, s azokat az utókor akarva-akaratlanul félreérti. Ezekből születnek a legendák, hogy az idő múlásával tényekké tömörödjének. A tények pedig önmagukért beszélnek; nem másokért, nem érted s nem értem. Nem érted? Nem a tények mozgatója az embereket, hanem a róluk szóló szavak. Tened kell valamit, hogy valaki legyél. Mert igaz, hogy a senki vannak többen, de itt a többség nem erény és nem erő. Az erő azzal van, aki birtokolni tudja. Mennyivel erősebb a csiga – aki házát a hátán cipeli –, mint az ember, aki sokszor

házat építeni sem bír. A téglá tudja, hogyan épül a ház, mégsem lesz belőle kőműves. Hogyan is művelhetné meg a követ, amely merev és hideg, fejlődésre képtelen? A szituáció csak képletes, de a példák sora végtelen. Ahol minden és mindenki találkozik. Nulladik típusú találkozások. Persze ha egyesek nullával találkoznak, az már a tízes számrendszer. Rendszerek jönnek és mennek, de mi maradunk, igyekezünk megmaradni, mert a következő rendszernek szüksége van ránk...

A járási bíróság a marcona parasztfiú fejére olvasta bestiális tettét, majd halálra ítélte, de legalább nem éhhalálra. *(Gondoljunk csak az utolsó vacsora fanyar ízére!)*

Az ítélet hallatán a terem padsorait megtöltő tigrisek üdvívalgásban kitörve adtak hangot elégedettségüknek, s örömben felfalták a tisztelt bíróság és az esküdtszék tagjait. Hiába, no: a törvény és az igazság néha valóban találkozik, többnyire a tárgyalóteremben.

A világ legszegényebb országának *(az egyik képszerű kereskedelmi tévécsatorna pályázatot írt ki erre a címre, csak remélni tudom, hogy nem a mi országunk ládájába dobja be a postás)* védtelen tigrisei megalapították érdekvédelmi szervezetüket. Mottóik: „Nemcsak a zebraék csíkosak!”, illetve „Nem vagyunk rabok!”. Végetül megkoszorúzták az emberek áldozatául esett szerencsétlen sorstársaik tiszteletére emelt emlékművet. Ma már az ENSZ szakosodott szervezetéhez fordultak pénzügyi támogatásért, ugyanis az emlékművet sürgősen bővíteni kell, mivel az áldozatok nevét már nincs hová bevésni.

A valóságot a legjobb barátaink kedvéért sem hazudhatjuk el, és a hazugságot sem illik etikus valósággá változtatni...

Ezzel egy időben Micimackó elküldött egy bögrét Malackával mézért, mondván:

– Mézédés életet élünk mi, egykomám. A sok szépség közepette elpatkolunk egy lovat, és máris ferdén áll a lábán. De ferde hajlamával is terhet cipel, ha éppen mi ülünk a hátán. Terhes számára a szomszédasszony, amíg meg nem szüli az alkalmat, amit gyermeke testesít meg. A kisedd óvón emlékeztet a sárga veszedelemre, mit csak egy réteg pelenka próbál feltartani. A veszély sosem jár egyedül, mert fél, hogy bekövetkezik, ami őt követi. Követi minőségben a félelem képviseli az ember elméjében.

– Utálok a kínai lovakat!

– Kuss, Dulifuli! – érkezett azonnal a válasz.

Lassan sárgába borulnak a kontinensek. Az Antarktison kínai árus kínálja a sanghaji fókaszíros kenyeret. A fóka sír,

nem ilyen fogyókúrára gondolt, amikor súlyfeleslegére panaszkodott. A szemfüles kínai rutinból akarja lekenyerezni a jegesmedvéket. Eddig még eggyel sem találkozott, ezért kénytelen beérni a pingvinek vendégszeretetével. Vissza is él vele rendszeren. Sorra szakadnak el a frakkok. Amúgy sem illik ilyen elegánsan öltözködni egy zordon környezetben. Ezt a sarkkutatók már tudják. Sarkalatos kérdés, ki is vagy te, ember? És főképpen ki vagyok én? Kérdésre kérdés a válasz. De nem beteges, hogy mindig az én válaszol?

A rózsza reggel héttől 17 óráig nyitva tart. Alanyilag kárpótolta méheket soron kívül szolgálnak ki. Valaki szolgál, valakit szolgálnak, valaki kiszolgáltató. Mint ahogy Mitracsek úr és családja az író úri, esetleg proletár, urambocsá paraszti szeszélyének. Mert nemcsak az évszakok és a nők szeszélyesek, bizony a korhelyek is. Sokszor éri őket tetten az éj a szesszel. Arról szól az esszé, hogy esze már a szeszé. Mi tagadás, a szeszesszió korszakában élünk s halunk. A fertőtlenítés a legfontosabb, mert ezernyi fertő leleselkedik az ember lelkére és testére. Épp elmével ezt már éppen, hogy ki lehet bírni. Talán ezért is kel birokra annyi elme a szesz hatalmával. Lázadás ez, mégha az önpusztításért folyik is a harc. Ez a harc lesz a végső. Mindkettőjük számára. S ha a nedű végzi is hamarabb hulladékként, végül mégis övé a győzelem. Mert a tönkretelt nem lehet sokáig büntetlenül tönkretenni. A törvény szigorú, a végrehajtó szerv megsínyli hamar. A szerves anyag szervetlenné mállik, s az egészség félségessé válik. Ha az elme önmagától válik, abból lesz a skizofrénia. Minden hasadás nagy energiákat szabadít fel, nyomában borzasztó pusztítás lohol. Az ember védtelen.

Ezért önmegtartóztatással vértessük fel magunkat, aztán leszerelünk, s esszük az obsitosok keserű kenyerét. Másra nem futja. Le a három kilométert. Már a kettőt sem bírja, ezért magányosan bandukol a szakadék felé. A terve szerint nyírja ki a juhokat. Mert az a tiszta élő gyapjú, ami a birkán van.

Az emberi nyáj zöme mégis pucéran érkezik a vágóhídra. S a túlparton a Halál integet. Vagy csak a tegnapi metál koncert van még csontjai emlékszöveiteiben, esetleg a köszvény réme kísérti. Mellkasában nincs már szívzöreje, csontjai pítiznek rothadó testek húsáért, miket régen magukra hagyott a mozgató elv.

A folyóban egy fuldokló küzd az árral, mert az infláció minden vagyonát elrabolta. Már megvenni sem képes az életet. Vagy ami annak látszik. Látni és láttatni. Inkább a látszat legyen rémálom, mint a valóság. Mert nem való ez már, csak való-ság. Valóságocska, s a végén ott a tocska*. A címkén ez áll: *nyomokban valót is tartalmazhat*. De ez ne rémisszen meg senkit! Ha itt-ott fel is bukkan, a tudatmódosító rohamosztag azonnal ugrik, hogy kilúgozza a van nagykönyvéből, hogy helyére a bölcs Hedon tanításait vesse. Késsel a hentes, de nem a marha. Mert marhamód utált tanulni, ezért végezte a kés egyik végén.

Mitracsek úr az olvasás hevében még arról is megfeledkezett, hogy neje még él, csak az ő létét keseríti minduntalan. Egy életet áldozott fel azzal a mondattal: igen. Így lett áldozati oltár, ahol a pap vallatóra fogta a két balga lelket. Lelketlen dolog, hiszen ő már ezer ilvet látott, mégsem figyelmezteti az óvatlanokat. Óvó tekintetét a perselyre veti, hiszen nem ingyért őrizték azt a bizonyos koporsót sem, aminek létéről soha senki sehol sem tett említést. Nem valami gyors volt inkább, vagy éppen lepel, mit ismeretterjesztő csatornák műsoraiban mutogatnak Torinóban? Az emlékek Mitracsek agyába furakodtak, hogy megszállják félig megvilágított termeit, és sebeikből csöpögő keservvel szennyezzék be azok falait. Fallal az agynak, ahogy az elme veszetten diktálja az iramot, s közben odavész minden, mi emberi.

* Pont, oroszul

FARKAS JUDIT

Ki az a Kudlicsek elvtárs?

Rápillantott a bádoggali falórára. Ötven perc volt még a munkaidő végéig, ennyi idő épp elegendő ahhoz, hogy befejezze, amit aznapra eltervezett.

Az öt papírlapból álló formanyomtatvány közé hajszálpontosan beillesztette a négy indigót, majd gondosan befűzte a lakásbérlési szerződést az írógépbé. Az igazgatóságról ma két lakáskiutalás jött, nála ezek mindig elsőbbséget élveznek, hogy a bérlők mielőbb be tudjanak költözni. Gyorsan haladt, csak a kipontozott rubrikákat kellett kitöltenie. Az előadóhoz begépelte a saját nevét, közben arra gondolt, hogy évtizedek múlva, ha valaki kézbe veszi ezt a szerződést, vajon mond-e az ügyintézőnek valamit ez a név... Erővel ütötte le a billentyűket, hogy az ötödik lapon is olvasható legyen a szöveg.

Beírta a bérlő nevét, a vele együtt költöző személyek számát, a kiutalt lakás jellegét, hogy vállalati bérlakás vagy szolgáltatási lakás, a lakás címét; helység, utca, házszám, emelet... ajtó... A lap végére érve kifűzte az írógépből a szerződést, aztán egyenként átfordította az indigókat, újra befűzte az iratot, és folytatta a második oldal kitöltését a lakás komfortfokozatával, alapterületével, a helyiségek megnevezésével, szobák számával. A lakbért nem kellett kiszámolnia, csak a lakásnyilvántartó kartonról beírni. Még begépelte néhány adatot, aztán el is készült vele. Kitekerte az Erika írógépből a szerződést, kivette az indigókat, és gondosan beletette a dobozba, mert még nem olyan kopottak, máskor is tudja használni őket.

Közben visszajött az irodába a pénzügyes kolléganője, aki a számviteli vezetőnél volt aláírtni néhány bizonylatot. Leült az íróasztalához, de még mielőtt körmöltni kezdett volna, bekapcsolta a táskarádiót, és a keresőgombbal a Petőfi adóra állította. A bemondó éppen a *Tánczenei koktélt* konferálta fel, amelyet Csiba Lajos szerkesztett. – Itt hagyom, jó? – nézett őrá. Cserhádi Zsuzsa legújabb számával kezdődött az összeállítás. Utána Billy Idol jött a *Sweet Sixteen*nel...

Megcsörrent a fekete telefon. Az egyik kirendeltségükről éppen őt keresték egy lakásvisszaadás ügyében, mert a bérlő nem akarta elvégeztetni a tisztasági festést. Megbeszélték, mi a teendő, aztán visszatért a munkájához. A szerződéseket lebélyegezte, akkurátusan odacsatolta a hárompéldányos lakásátadási jegyzőkönyvet, amit majd az illetékes kirendeltség tölt ki a helyszínen és irat alá az új bérlővel, meg a bérleményleltárt és a többi szükséges papírt... A kísérelőlevélre még ráírta a lakásnyilvántartó karton számát, hogy be tudják azonosítani, melyik lakást utalták ki. Ha van aláíró, akkor a mai postával el is tudja küldeni. A nála maradó iratokat precízen összerakta, és beletette az iratpólyába, amire ráírta az iktatószámot.

Kopogtak. Szinte egyszerre néztek kolléganőjével az ajtó felé, melyen egy harmincas éveinek elején járó frissen borotvált arcú, jól fésült férfi lépett be.

– Boglárka, Kudlicsek elvtárs munkáltatói kölcsönkérelmét légy szíves soron kívül terjeszd fel a vezérigazgatóságra!

– Igen, Zsolt! – válaszolta neki készségesen. Majd röviden hozzátette: – Még nincs nálam.

A főmérnök mondott néhány udvarias mondatot nekik, aztán elment. Boglárkának rossz kedve lett... Pakolgatott az íróasztalán, próbálta elterelni a gondolatait, de nem igazán sikerült. Zsolt nagyon jól ismeri, tudhatná, hogy egyetlen ügyiratot sem parkoltat indokolatlanul az íróasztalán. A határidőket is pontosan betartja. Akkor most miért jön ilyen kéreccsel? Úgyis azonnal továbbítja, amikor megérkezik hozzá, akárkiről van szó, nem kell erre külön felhívnia a figyelmét... A kolléganői inkább azért szokták megszidni, hogy miért ennyire lelkiismeretes... Jó, ha az irodaszag átjárja azokat a papírokat – mondogatták neki. – Zöldfülű vagy még, idővel rájössz...

– Te tudod, ki ez a Kudlicsek elvtárs? – kérdezte a kolléganőjét. – Nem mertem megkérdezni Zsoltot... biztos illene tudnom...

– Nem, nem tudom – nézett fel a munkájából a középkorú nő. – Pedig már húsz éve itt vagyok.

Másnap reggel Boglárka – szokásához híven – elsőként érkezett az irodába, negyedóra múlva a kolléganője is megjött. Kis idő elteltével az egyik mérnök fiú dugta be a fejét az ajtón, érdeklődött, hogy van-e már kávé... A nap indításához elengedhetetlenül hozzá tartozott a munkaidő előtti kávézás. Boglárka nem is a feketét szerette, hanem a szertartást, ami ehhez tartozott. Amíg fő a kávé, meg lehet tárgyalni a tegnapi történeteket... az előző esti tévéműsort... Utána könnyebb elkezdni a munkát. A szomszédból is átjártak kávézni az irodás lányok, volt, hogy egy egész kis csapat gyűlt össze náluk reggelenként.

Megcsörrent a fekete telefon. Az egyik kirendeltségükről éppen őt keresték egy lakásvisszaadás ügyében...

– Mi ez a tréccselés, kolleginák? – nyitott be hozzájuk egy sörhasú, sűrű konfekció öltönyös erősen kopaszodó férfi. – Lassan hozzáfoghatnának a munkához... – mondta.

A dolgozók felhörpintették a kávéjukat, aztán sietve távoztak a saját irodájukba.

Boglárka zavartan rakosgatta az iratokat. Az ingatlankezelőség vezetője éppen az ő íróasztala mellett állt meg:

– Kudlicsek elvtárs kérelmét továbbította már a vezérigazgatóság humánpolitikai főosztályára? – kérdezte tőle az igazgató.

– Nem jött még ilyen kérelem, igazgató elvtárs... – válaszolta, és érezte, hogy lángba borul at arca.

– Biztos? – kérdezte az öltönyös szinte mellékesen, de nem rá nézett, hanem az íróasztalon lévő iratokat mustrálta.

– Nem érkezett hozzám Kudlicsek elvtárs kérelme, igazgató elvtárs... Főmérnök elvtárs is rákérdezett tegnap... Arra gondoltam...

– Maga, Boglárka, csak ne gondolkodjon... Maga csak végezze a dolgát, és foglalkozzon soron kívül az ügyirattal, amikor ideér... Éviké, megérkezett már Kudlicsek elvtárs munkáltatói kölcsönkérelme a déli kirendeltségről? – kérdezte a titkárnőjét, aki épp akkor lépett be az ajtón a napi postával.

– Nem, igazgató elvtárs. Nem iktattam ilyen.

– Akkor sürgesse meg Sárközinénál – utasította a fiatal vörös hajú nőt, aztán köszönés nélkül kiment.

Napközben Boglárkának többször eszébe jutott a Kudlicsek-féle kölcsönügy, igyekezett a folyamatban lévő ügyiratait előre elkészíteni, hogy ha megérkezik a kérelem, csak azzal tudjon foglalkozni. Nem tartozott a komolyabb fejtevést igénylő munkaköri feladatai közé, hiszen csak annyi volt a dolga, hogy a szolgálati utat betartva továbbítsa a kérelmet a felsőbb szervnek. A dolgozó, aki családi házat épít, vagy új lakást akar vásárolni, és ehhez munkáltatójától kamatmentes kölcsönt szeretne igényelni, a megfelelő formanyomtatványon benyújtja a kérelmét annál a kirendeltségnél, amelynek állományába tartozik. Az iratot fel kell szerelni a szükséges mellékletekkel, neki már csak annyi a dolga, hogy átnézi, minden

rovatot kitöltöttek-e az űrlapon, és csatolták-e a tulajdonilap-másolatot, családi ház építésénél a helyszínrajzot és a költségvetést... meg az egyéb előírt mellékleteket... Ha minden ott van, ír hozzá egy kísérő iratot, hogy „...csatoltan felterjesztjük a létszámunkba tartozó dolgozó munkáltatói kamatmentes kölcsön iránti kérelmét további szíves ügyintézés céljából”. A vezérigazgatóságban aztán eldöntik, mennyi pénzt kap az illető. Miért mondogatja mindenki, hogy soron kívül..., soron kívül?

Napok teltek el, a kérelem még mindig nem érkezett meg. Évike reggelente, amikor kiosztotta az aznapi hivatalos leveleket, már kérdés nélkül is mondta Boglárkának, szinte suttozva: Nem jött... a mai postával sem jött...

Egyik nap telefonon keresték a vezérigazgatóság humánpolitikai főosztályáról azzal az utasítással, hogy Kudlicsek elvtárs munkáltatói kölcsönkérelmét haladéktalanul fel kell terjesztenie a főosztályra, ugyanis be akarják vinni a jövő heti rendkívüli bizottsági ülésre. Felhívta Sárközinét a kirendeltségen, hogy hol van a kérelem, miért nem küldik már... Azt a nyugtalanító választ kapta, hogy most intézik. Délután a szeplős, vörös hajú párttitkár tette tiszteletét az irodában, Boglárka nem igazán szívelte, viszolygott attól, hogy az izzadt tenyerű férfival kezét fogjon. Ő is a kérelem felől érdeklődött...

Ahogy telt az idő, Boglárka egyre jobban szorongott. Ahányszor megcsörrent a telefon, vagy nyílt az iroda ajtaja, összerándult a gyomra. Úton-útfélen ennek a Kudlicseknek a kamatmentes, soron kívüli kölcsönkérelme jutott az eszébe. Még otthon sem hagyta nyugodni, éjszaka fel-felriadt, rémálmok gyötörték.

Lengyel János

Alkony előtt

Rabruhám ösztökél
Tenni a jót,
Sósízű testnedvvel
Ennivalót.

Létízű látomás
Ember-gödör,
Vérszagú dobbanás
Halkan gyötör.

Szédülök lelkesen
Körbe forog,
Légváram alapja
Recseg-ropog.

Nyílnak bátran is,
Mégsem teszem.
Nincs hozzá pénzem, sem
Csöppnyi eszem.

Elhalkuló hangom
Arcomra hull,
Úgy véltem virrad, de
Már alkonyul.

Két nap múlva a városi vonalon keresték. Ezúttal a területi párbizottságról egy ideges női hang utasította, hogy soron kívül küldje be Kudlicsek elvtárs kérelmét a vezérigazgatóságra. Azt is hozzá tette, hogy valaki felelni fog ezért.

Remegő kézzel nyúlt a telefonért, tárcsázta a kirendeltség számát. Sárközinét kereste. A kirendeltségen a dolgozók egymásnak adták a telefont... senki nem akart vele szóba állni. Végül egy idős kollégától tudta meg, hogy Sárközinét tegnap kirúgták.

*Remegő kézzel nyúlt a telefonért,
tárcsázta a kirendeltség számát.
Sárközinét kereste.*

A pulpituson a morózus férfi az aktahegyet igazgatta, láthatóan melege volt a fekete talárban, melynek ujját és sálgallérját az előírás szerinti lila tükörbárony szegélyezte. A tárgyalóteremben fülledt, párás volt a levegő. Nagy volt a sajtóérdeklődés, a büntetőper tárgyalását át kellett tenni a nagy-tárgyalóba, hogy mindenki beférjen. Villogtak a vakuk, az operatőrök vállukon a kamerájukkal igyekeztek a legjobb helyet megtalálni a teremben. Nemcsak a helyi, hanem az országos tévétől is jöttek riporterek.

A bíró koppintott kettőt a kalapáccsal az asztalon, majd erőteljes hangon csendet kért a jelenlévőktől.

– A tárgyalást megnyitom – mondta, aztán gépiesen elhakarta a tárgyalás anyagát, majd felkérte az ügyészt, hogy ismertesse a vádiratot.

Az ügyész felállt, közönyös hangon felolvasta a vádirat lényegi részét.

Boglárka egész testében remegve ült a vádlottak padján. Amikor bekísérték, a fegyőr levette róla a bilincset. Kezében a papírszékendőt már galacsinná gyúrte, látszott rajta, hogy azt sem tudja igazán, hogy hol van... A tudata csak annyit fogott fel a hangfoszlányokból, hogy Kudlicsek elvtárs... meg hogy kamatmentes kölcsön... A bíró szigorú hangjára össze-rezzent:

– Álljon fel! Megértette a vádat?

– Bíró úr, én nem követtem el semmit... – mondta alig hallhatóan.

– Nem ez volt a kérdés! – dörgött a bíró. – Akkor még egyszer megkérdem. Megértette a vádat?

– Igen – vágta rá ijedten, de valójában fogalma sem volt, hogy mire válaszol.

– Elismeri a bűnösségét? – hasított újra a hang.

– Ártatlan vagyok bíró úr, én minden tőlem telhetőt megtettem.

A bíró elrendelte a bizonyítási eljárás lefolytatását, tanúkat hallgattak meg, szakértői véleményeket ismertettek. Még az a kolléganője is ellene vallott, akivel egy szobában dolgozott.

A perbeszédék elhangzása után a bíró újra hozzá fordult:

– Elő akar adni valamit az utolsó szó jogán?

Éppen szólni akart, amikor döbbsen látta, hogy a tárgyalóterem egy óriási küzdőtérre változott. A tömeg ekkor már tombolt. A bírói talárba öltözött lanista intett. A pincerészből elindították a felvonót a ketrecekkel, a felszínre érve kinyíltak a csapóajtók és a kiéhezett tigrisek, oroslánok és párducok az aréna véres homokjára ugrottak...

GYŐRI ANDOR

Eszmecsere

Békésen szunyókált a küszöb előtti lábtörlőn, amikor hirtelen ráfordult a társa:

– Nem veszed észre, hogy megint útban vagy? Hogy fog át-lépní, ha bejön a gazda?

Fejét fel sem emelve, kis darabig fél szemmel hunyorogva nézte a kutyát, majd közönyösen válaszolt:

– Hát majd vigyáz.

– Semmi hasznod sincs, csak henyélsz egész nap.

– Nem tudom, miről beszélsz – szólt a macska, kényesen feltápáskodott, és illetlenül tisztálkodni kezdett.

– Na, még ez is! – szúrta a másik a foga között, és kioldalgott a szobából. Kint körbejárta az udvart, ellenőrizte, hogy mindenhol rendben mennek-e a dolgok. Mire visszatért, a macska már az asztal tetején járt.

– Jössz le onnan, de azonnal! Tudod, hogy a gazda ezt utálja a legjobban.

– De most nincs itt.

– A múltkor is leverted a tejesbögrét, akkor a gazdasszony seprűvel kergetett végig az udvaron.

– De egy óra múlva már az ölében ültem. Sajnálak, ha te ezt nem érted.

– A gazda hányszor megtiltotta neked, hogy az asztalra menj; miért nem vagy képes ezt felfogni?

A macska abbahagyta az asztalon maradt edények nyalogatását, és ártatlan képpel bámult a kutyára. Farka fenséges ívet rajzolt a levegőbe.

– Nekem a gazda nem parancsol. Az lehet, hogy elkerget, ha nem tetszik neki valami, de az az ő baja. Parancsolgasson csak neked, te még hálás is vagy érte.

– Meg is kapom a jutalmamat a hűségemért.

– Én is megkapom!

– Te ellopod!

– Az ugyanaz.

– Csak tudnám, miért túrik meg itt az ilyen álnok, önző és pimasz alakot!

– Lenne még pár egyéb dolog is az életben, amit meg kéne tanulnod – szólt hirtelen, és egy finom huppanással leugrott az asztalról. Kintről lépések zaja hallatszott. A kutya farkcsóválva ment gazdája elé, a macska meg a lábainál sündörögve kísérté a székhez, ahol rögtön dorombolva az ölébe ugrott. Az egyik kezével a kutya fejét, másikkal a macska hátát simogatta.

– Te bestia, már megint az asztalon voltál! – förmedt rá szeretettel, amikor tekintete az enyhén romos asztalra tévedt. A kutya szemében várakozással vegyes elégtétel csillogott: szívesen átharapta volna örök vetélytársa torkát. De a gazda nem volt mérges kedvében.

Délután megint együtt hűsöltek az előszobában. A kutya a kőpadlón nyúlt el, a macska a cipőszekrény tetején összegömbölyödve halkán horkolt. A kutyát azonban nem hagyta nyugodni az igazságtalanság, amit nap mint nap tapasztalt.

– Te, legalább te magad tudod, hogy miért kényeztetet a gazda egy ilyen semmirekellő bajkeverőt?

– Mert vagyok – jött a válasz álmosan, de a legnagyobb természetességgel.

– Én azért legfeljebb agyonütnélek!

– Ez otrombaság.

– Én őrzöm a házat, gondoskodom a gazda és családja biztonságáról. De te, te mit csinálsz egész nap?

A macska most lassan felemelte a fejét, résnyire nyitott szemmel hosszasan méregette társát, majd nem kevés megvetéssel a hangjában válaszolt:

– Őrzöd a házat? Nagy cucc! Azt egy ostoba lánc meg lakat is tudja. Én viszont megmutatom, hogyan kell élni.

VARGA DOMOKOS GYÖRGY

Az Élet logikája

Alapvetések és kitérők

A világegyetem keletkezése

Szögezzük le: azt feltételezni, hogy az anyag örökkévaló, éppen annyira hit dolga, mint Isten létezését és örökkévalóságát feltételezni.

Az a kérdés, hogy „*Ha Isten teremtette a világot, ki teremtette Istent?*”, éppen olyan logikus és helyénvaló, mint azt kérdezni: „*Ha a világegyetem megszületése az ősrobbanással kezdődött, honnan származott a felrobbant anyag?*” És mindkét kérdés egyformán megválaszolhatatlan.

Anyagelvű teremtés

Tegyük fel, hogy a világ az ősanyagból, ősrobbanással keletkezett: a véletlenszerűen szétáradt elemekből és energiából alakultak ki a csillagok és a csillagrendszerek. De hogyan lett a teljes összevisszaságból (őskaoszából) azóta is rendíthetetlen rend?

Szögezzük le, hogy rendezetlen összevisszaságból csak célirányos beavatkozással teremthető rend.

Egyelőre fogadjuk el, hogy a világegyetem fizikai és kémiai törvényei (törvényszerűségei) alkalmasak lehettek arra, hogy egy robbanással keletkezett, rendezetlen állapotú anyagmindenségből rendezett anyagállapotokat hozzanak létre, mind a csillagrendszerek, mind pedig az elemi részecskék szintjén.

A törvények keletkezése

Szedjünk szét egy működő számítógépet, szórjuk bele az alkatrészeket egy zsákba, s hagyjuk így az idők végezetéig. Minden elem ott van, ami csak kell. Összeállhat-e belőlük valaha is egy működő számítógép értelmes beavatkozás nélkül?

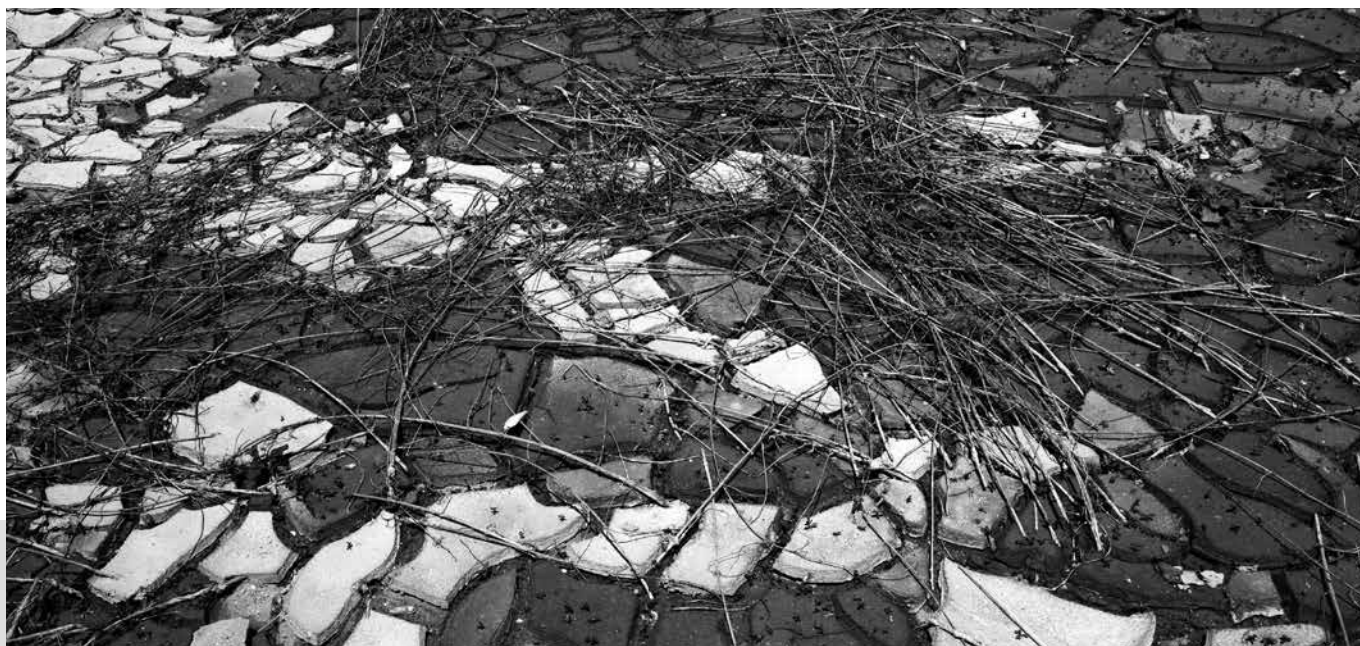
Ha úgy véljük, hogy nem, szögezzük le: a világ anyagelvű (ősrobbanással való) keletkezésének feltételezése is feltételezi egy természetfeletti irányító, törvényalkotó értelem közreműködését.

Az élet anyagelvű keletkezése

Tegyük fel, hogy a földi élet bármiféle felsőbb értelem beavatkozása nélkül alakult ki, a csillagrendszerek – köztük a mi Naprendszerünk – létrejötte után, természetes körülmények között, természetes folyamatok eredményeképpen.

Fogadjuk el, hogy az élet megjelenéséhez egyszerre volt szükség:

- a Naprendszer különleges adottságaira, így például a kölcsönhatásban álló égitestek kedvező (megfelelő) hőfokára, tömegére, távolságára, keringésére, forgására, légkörére, anyagára;
- „őslevesre”, amely tartalmazta az élethez szükséges kémiai elemeket;
- korlátlan időre, amelynek során a kémiai elemeknek lehetőségük nyílt minden külső befolyásolás nélkül, teljesen vélet-

Ország László fotója

lenszerűen („próba-szerencse” alapon), végtelen számú „kísérlettel” olyan vegyületeket alkotniuk, amelyek elengedhetetlenek a földi élethez.

Fogadjuk el erre a véletlenszerű életteremtő kémiai folyamatra a természettudomány kifejezését: „kémiai evolúció”.

Az élet anyagelvű keletkezésének valószínűsége

Fogadjuk el, hogy a Nap–Föld–Hold hármasa különleges adottságai véletlenszerű létrejöttének valószínűsége igen csekély. Tekintsük e megalapozott feltevés kézenfekvő bizonyítékának, hogy egyre messzebb látó távcsöveinkkel sem sikerült még felfedeznünk olyan csillagrendszer, illetőleg égitestek olyan kedvező együttállását, amely hasonlóan kedvező feltételeket kínált volna az élet kialakulásához.

Fogadjuk el a matematikusok számításait arra vonatkozóan, hogy mily elhanyagolhatóan kicsi annak a valószínűsége, hogy az „ősleves” kémiai elemei véletlenszerűen létrehozhatták a földi élet alapját képező összetett fehérjemolekulákat, az elemi sejtek és a magasabb rendű élőlények teljes életszakaszát egyaránt szabályozó RNS és DNS óriásmolekulák alkotó vegyületeinek éppen megfelelő összetételét és sorrendjét.

Szögezzük le: annak a valószínűsége, hogy az ősrobbanás káoszából természetfeletti tervezés és ráhatás nélkül élet keletkezzék, felfoghatatlanul kicsi. Ellenben annak a valószínűsége, hogy ily módon ne keletkezzék élet, csaknem 100 százalék.

Gondolatkísérlet egy élettelen világ anyagelvű keletkezéséről

Tegyük fel, hogy a világ kezdetekor nem létezett (nem segédkezett) tervező s teremtő értelem.

Fogadjuk el, hogy egy irányítatlan önrobbanással elinduló ősrobbanás után az összehasonlíthatatlanul valószínűbb állapot következett volna be: nem keletkezett volna élet.

Élet híján az ember sem születhetett volna meg.

Ember – emberi tudat, értelem – híján viszont csak úgy létezhetne a szóban forgó anyagelvű (istentelen) világmindenség, hogy senkinek (semmilyen értelemnek) semmilyen tudomása nem volna róla.

Lássuk be: olyan világegyetem létezését feltételezni, amelyről senkinek sincs semmilyen tudomása, ellentmond a józan értelemnek. Olyan világegyetemet feltételezni, amely csupán elméletileg létezhet, de gyakorlatilag (valóságosan, megfigyelhetően, átélhetően) nem, tökéletes értelmetlenség.

Fogadjuk el: a világmindenség létezésének csak a róla tudomással bíró bármilyen értelem létezésével együtt van értelme.

Gondolatkísérlet a világegyetem istenelvű keletkezéséről

Szögezzük le: az ősrobbanás ősanyagáról nem feltételezhetjük az előrelátás képességét. Semmilyen élettelen ősanyag önmagától (önmagában) nem tudhatta, hogy a teremtés folyamatát csak úgy van értelme elindítani, ha majd az eredményről, a világmindenség megszületéséről valamilyen értelmes lény tudomást szerezhet.

Ha a világegyetem valóban ősrobbanással keletkezett, akkor ebben olyan értelemnek kellett segédkeznie, amely vagy tudatában volt a saját örökkévalóságának (természetfeletti örök jelenlétének), vagy már a kezdetek kezdetén tudatában volt annak, hogy az általa elindított teremtési folyamat majdani egyik végterméke egy olyan értelmes lény lesz, amely képes fogalmat alkotni a világmindenségről. De mindkettő is igaz lehet egyszerre: tudatában volt önnön örökkévalóságának, s számított egy értelmes lény majdani megszületésére.

Nevezzük az anyagi világ megteremtésében vélhetően részt vevő értelmet Teremtő Istennek, röviden: Teremtőnek.

*...a Teremtőnek eleve terve volt velünk.
Szögezzük le, hogy ez alapozza meg az
ember számára az élet értelmét.*

Gondolatkísérlet az ember istenelvű keletkezéséről

Egyéb értelmes magyarázat híján fogadjuk el, hogy kezdetben volt az Ige: a Teremtő Istennek a világmindenséget teremtő, alakító, szabályozó, igazgató szelleme.

Ha elfogadjuk, hogy kezdetben volt az Ige, akkor – egyéb értelmes magyarázat híján – azt is el kell fogadnunk, hogy az Ige (mint Isten szelleme, akarata) teremtette az anyagot, hovatovább az egész anyagi világot, az elemi részecskéktől a világegyetemig.

Keressünk logikus magyarázatot: mi szüksége lehetett a Teremtőnek az anyagi világmindenségre?

El tudjuk-e képzelni egy értelmes lényről, hogy úgy alkosson meg egy páratlanul elbűvölő, hatalmas művet, hogy önmagán kívül soha senki ne szerezhesen tudomást róla?

Fogadjuk el, hogy egy olyan előrelátó, értelmes lény, mint amilyenek a világmindenség megteremtőjét kell feltételeznünk, nem akarhatott egy terméketlen, élettelen világegyetemet létrehozni; hanem a teremtés első pillanatában tudta, hogy a teremtési folyamat során életnek, a betetőzéseként pedig értelmes emberi lénynek kell születnie. Olyannak, amely értelmezni, méltányolni és hasznosítani képes hatalmas művét.

Fogadjuk el, hogy a Teremtőnek eleve terve volt velünk. Szögezzük le, hogy ez alapozza meg az ember számára az élet értelmét.

Rövid összegzés

Nincs értelme egy olyan világmindenségnek, amelyről senkinek sem lehet tudomása. Ha a világ egy tervezetlen és irányítatlan ősrobbanással keletkezett volna, igen nagy (100%-hoz közelítő) valószínűséggel csak egy ilyen, értelem nélküli világ keletkezhetett volna. A világ teremtését olyasvalakinek kellett elindítania, aki az első pillanattól fogva tudta, előre számolt vele, hogy egyszer majd értelmes emberi lény fog születni. Ez a forrása az emberi élet értelmének.

Részlet Varga Domokos György: Isten logikája – Az Élet logikája című kettőskönyvből

BOZÓK FERENC

Elefántokról és költőkről

A magyar irodalomban az elefántok érthető módon igazából az európai és hazai állatkertek megjelenésekor szaporodnak el. Korábban is jelen vannak azonban mint egzotikus állatok, hiszen értékes agyarukat, csontjaikat szállítják távoli, egzotikus tájakról, de a 19. században és korábbi évszázadokban csak a távoli tájakra utazó magyar emberek láthattak igazi, hús-vér ormányosokat. Hannibál óta az elefántok Európában harci jelképekként is jelen vannak. Zrínyi Miklós szerint Szulimán katonái részben elefántokon érkeznek az ostromra: „*Bialok, számárok és ökörszekerek; / Hat elefánt is jün, kiken sok emberek.*” (Szigeti veszedelem, második ének, 42. strófa) Szenczi Molnár Albert az *XLV. zsoldárban* már említi az elefántot, éppenséggel nem harcias értelemben, hanem Krisztus békéjének mennyei hajlékát mint „elefánt-tetemes palotát” láttatja. Egyéb kultúrákban és mítoszokban is igen gyakran jelenik meg a béke állataként az elefánt, mivel nem ragadozó, nem húsevő, hanem növényevő, noha emlős. Csokonai így ír Vergilius Georgikon-átköltésében: „*Tmorus illatozó sáfránt, tömjént meg Arábia, / Elefánt-tetemet pedig küld mihozzánk India.*” Amade László 18. századi rokokó költő szintén utal az elefántok értékes csontjára és annak távoli, egzotikus Indiából való importjára. Így dicséri szerelmét: „*Elefánt csontjához hasonlít a nyaka: / India irigyl, hogy ideszakada;*” (Mint a leesett hó, olyan fehér a teste) Azoknak az ázsiai és afrikai népeknek vallásos képzeteiben, mitológiájában és irodalmában azonban, ahol nem csupán állatkerti érdekesség az elefánt, hanem honos és természetes közegében is megtalálható, lényegében mindenütt kitüntetett szimbólum-állat. Érthető módon az elefántnak az indiai mitológiában, kultúrában és irodalomban alakult ki legnagyobb kultusza. Buddha születése előtt anyja, Maja fehér elefánttal álmodott. Az elefánt nyugodt és erős, miként Buddha. A hindu mitológiában a bölcsesség istenét elefántként ábrázolják. Ganésának, az értelem, tudomány, művészetek és bölcsesség istenének elefántfeje és egyetlen agyara van. Szintén az indiai spiritualitásban négy vagy nyolc elefánt őrzi a világtájakat, ezért a nyugodt, erős és rettenthetetlen ormányosok az univerzum tartópillérei, hordozói (pillérszobrok). Az elefánt a nyugodt erőt képviseli tehát, mert bár látványosan és félelmetesen tud bármit eltaposni, de (és ebben egyedülálló az emlősök között) ugrálni, szökkenni képtelen. Az ókori Kínában az elefánt szintén az erő és kiegyensúlyozott bölcsesség szimbóluma. Az Európán kívüli mesekincsből említhető *A bagoly és az elefánt* című nepáli, *Az első elefánt* című indiai, *Az elefánt-tolvajok* című kambodzsai, *A csökönyös kiselefánt* című afrikai, az *Elefántmese* című szudáni népmese, és hosszan sorolhatnánk a mitikus vagy mesés, többnyire példázatos történeteket. Természetesen az antik európai, görög és latin mitológiában és irodalomban is megjelennek az elefántok. Például Mer-

curius isten attribútuma. Rómában Pompeius Magnus elefánton (a győzelmi szimbólum-állat hátán) vonult a diadalmenetben. Az elefánt mint szimbólum-állat mindmáig megjelenik itt-ott. Az Egyesült Államokban a republikánus párt címerállata a bölcsesség és megfontoltság jeleként, szemben az általuk fricskázott demokrata párttal, a számmal (donkey). Természetesen a világirodalom hemzseg az elefántos versektől, ám ezúttal a magyar lírára fókuszálok. Talán a világirodalomban egyik legjelentősebbet mindenképp érdemes említeni, Leconte de Lisle *Elefántok* című szimbolista-paraszista versét. Virág Benedek Phaedrus nyomán magyarosított *Elefánt és róka* című verses fabulájában az elefánt okos állatként jelenik meg, amikor bölcsen átlátja, hogy a róka csupán hízelkedésként dicséri: „*Kotorj innen, szemtelen hízelkedő! / Oroszlányt medvét, farkast és tigrist dicsérj.*” A magyarság számos, elefántokkal kapcsolatos szólást és közmondást tart számon. Talán leginkább közismert a „*bolhából elefántot csinál*” szólásunk. Jelentése egyszerűen szólva: az adott ügynek önjelentőségénél indokolatlanul nagyobb jelentőséget tulajdonítani. Párhuzamos szólással fogalmazva „*túl nagy feneket kerekíteni*” a dolognak. Arany János *Bolond Istókjának* második énekében ezt így olvashatjuk: „*elefántnak néz szűnyognyi bajt*”. Az „*elefántcsonttorony*”

A magyarság számos,
elefántokkal kapcsolatos szólást
és közmondást tart számon.

a mindennapi, főként politikai küzdelmekről elzárkózó művész vagy tudós magatartását jelöli, ugyanakkor a katolikus vallásban Szűz Mária bölcsességére és magasztosságára is utal. Így került be egyik litániába Mária becéző jelzői közé az „*elefántcsontból való torony (turris eburnia), Mária aranyház*”. Pázmány Péter ezt írja szűz Máriáról a *Magyarország nagy királynőjéről és pátrónájáról* című énekében: „*Nyaklánc, sárarany, kert, romlástalan, elefántcsont torony / Üdvnek sisakja légy te a jámboron.*” Az elefántcsonttorony már az ószövetségi Bibliában is megjelenik. „*Salamon király hajói aranyat, ezüstöt, elefántcsontot hoztak.*” (1Kí. 10,22) Az *Énekek énekében* a szerző szerelmeséről írja, hogy „*a te nyakad, mint az elefánttetemből csinált torony*”. (ford. Károli Gáspár) Az elefántcsonttorony a világirodalmi köztudatba leginkább Sainte-Beuve révén került, aki de Vigny-ről írta, hogy elvonulva a közéletől visszavonult az elefántcsonttoronyba. Pygmalion, a szobrász, a legértékesebb alapanyagot felhasználva, elefántcsontból faragta ki Galateiát, akibe beleszeretett. Vörösmarty Mihály a jól ismert, ökörré önmagát felfújni akaró béka analógiájaként (csibe–elefánt) a felfuvalkodottságot

és nagyravágyást leplezi le az *Egy könyvnyomtatóra* című versében: „*Csibekorodban is már jól ösmertelek, / S most elefánt volnál?*” A világirodalom tele van tehát természetesen ma már klaszszikus és legendássá vált elefántos történetekkel. Gondolhatunk Jean de Brunhoff *Babar*jára, Michael Ende *Füligrác*os Filemonjára, Tantorra, Burroughs *Tarzan*-történeteinek elefántjára, *Dumbóra*, *Kíváncsi Fán*csira és hosszan lehetne sorolni. A magyar olvasók körében mégis igazán Rudyard Kipling *A dzsungel könyve* című regénye által lett népszerű *Háti, a bölcs elefánt*. Hati a szanszkrit nyelvben elefántot jelent. Kipling remekművén kívül is tett az ormányosok népszerűsítéséért, például az *Elefántkölykök* című mesegyűjteményében. Verset is írt az elefántról, Kipling *Elefánt-dalát* (*Elephant-song*) Weöres Sándor fordította magyarra. (Weöres Sándor Rókafigaszta; gyermekversek a világirodalomból; Móra Kiadó, 1973) Weörest magát is foglalkoztatta az elefánt, például a *Ha a világ rigó lenne* című kötetben az *Elefántok* című versében, de a *Vásár* című versében is említi a vándorcirkuszosok ormótlan teste dacára akrobatikus,

cirkuszi mutatóványokra betanítható elefántjait. A korábban említett kötetben olvasható Christian Morgenstern két elefántos verse is. A *nagy elefántról* című Tandori Dezső tolmácsolásában, *Az orofánt* című verset Hárs László magyarította. Az elefántok cirkuszi ügyességének ellentétéként közismert szólásunkból ismert az a jelenség, ha valaki ügyetlen, suta esetlenségével, akarata ellenére kárt okoz, úgy viselkedik (mozog), mint az „*elefánt a porcelánboltban*”. Ezt a franciában is így mondják: „*un éléphant dans un magasin de porcelaine*”. Az angolban azonban a szintén nagy testű és óvatlan bika kerül a porcelánboltba: „*like a bull in a china-shop*”. Romhányi József *A bűnbánó elefánt* című tréfás versében az elefánt otrombasága jelenik meg, ugyanakkor jámborsága és jóindulata is. Pironkodik, restelli, hogy véletlenül egy pocok lábára lép, és ravaszul felajánlja, hogy törlesztésül a kis pocok tízszer is rátiporhat az ő lábára. Szintén Romhányi írta a *Kérem a következőt!* (*Dr. Bubó*) című mesesorozatot is, ahol a nagy elefánt, Fáni paradox módon kisebbségi komplexusban szenved. Karinthy Frigyes *Az ige így született* című versében hatalmas albumot készített állatokból és állati tulajdonságokból, és köztük az elefántot ő is otrombának és ugyanakkor bölcsnek és jóindulatúnak nevezi. Garai Gábor *Az elefánt* című versében ugyanez az otrombasággal párhuzamos jó szándék figyelhető meg. A vers hőse attól fél, hogy az elefánt rosszul lép, és eltapossa, helyett az ormányos itt is gesztust tesz: „*az elefánt ormánya szépen lenyúlt értem, / s fölemelt épp az agyaráig. / (...) s mézédés mangóval kínál.*” Babits Mihály a *Talán a vízözön* című versében az elefántot komoly állatnak említi, a *Baba* című versében pedig jámbornak. József Attila az elefánt jámborságára utal a *Medáliákban*, de a jámborság mellett a bölcsességet is asszociálja: „*Elefánt voltam jámbor és szegény, / hűvös és bölcs vizeket ittam én.*” Csukás Istvánnak a *Kaláka* együttes által is feldolgozott elefántos versében az elefánt és a fánk kínáló rímpárral játszik, és a nagytestű állat étvágyát, falánkságát helyezi előtérbe. Az elefánt – fánk rímpár által kínált rímjáték lehetőségét Csukáshoz hasonlóan Hajnal Anna is megtalálta *Az elefántról meg a fánkról* című verses meséjében. Az elefánt étvágyáról fellapozható továbbá Kovács András Ferenc *A falánk elefánt* című verse is. Az elefánt hatalmas termete jelenik meg Vajda János *Törzsök Jankó* című elbeszélő költeményének második részében: „*Bizony volt olyan, mint bármely falu tornya. / Az elefántok közt is óriás volna.*” Kosztolányi Dezső az elefánt lassúságát, lomhaságát leli meg metaforaként a hatalmas, nehezen mozdítható szekrényre utalva az *Otthon* című versében. Szintén Kosztolányi más versében a kályhát hasonlítja elefánthoz: „*az öblös és zöld kályha a sarokban / lassan megindul, mint az elefánt.*” (Most elbeszélem azt a hónapot) Természetesen az elefánt hatalmas erejét is megtalálják a költők. Verseghy Ferenc orosz-lánt legyőző bajnokának monumentális szobrának elhelyezéséhez hat elefánt fizikai ereje szükséges. (Az oroszlyány) Bessenyei György *Gróf Telekinek* című episztolájában ezt írja: „*Az elefánt erős, nagy állat.*” Petőfi *Lehel vezér* című elbeszélő költeményében a főhős még az erős elefántot is lenyilazza: „*Mikor nyilával egy elefántot ejtett, / Kivette és kiértnek csinálta agyaráit.*” Oscar Wilde-nél „*sok elefánt letérdelt húzni szekerét.*” (A szfinksz, ford.: Kosztolányi D.)

Végezetül bocsásson meg a nyájas olvasó, ha egyik-másik kedvenc elefántos verse elkerülte a figyelmem, és ebben a kisesszében nem tettem rá utalást. Kérem, tekintse apró figyelmetlenségnek, és ne kerekítsen túl nagy feneket a dolognak, avagy ne csináljon a bolhából elefántot.

Átélt riport egy keletnémet városból

Olvasólámpa
KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Avagy egy magyar fiatalember vallomása a nagy fal innenső oldalán

A pontos helyszín: Kelet-Berlin. **Riporter:** a magyar lektor. **Időpont:** 1981–1983. Szóval visszaemlékezés a mából, korabeli feljegyzések alapján. Személyes ügy, mondhatnánk. De nemcsak az, nagyon is közügy. Rálátás közeli múltunkra, a tisztá(bba)n látás reményében. Az idő távlatából nézve a fiatalember emlékeit az évek nem homályosították. Minden együtt volt, hogy korábban kiadja magából élményeit. Miért nem tette? 1983-ban „az NDK, az első szocialista német állam ekkor teljes pompájában virágzott”. A Berliini Humboldt Egyetemről hazatérő lektor leadta a háromoldalas, hivatalos, „szikár úti jelentést”, a többit elvette jobb időkre. 1989, a berliini fal ledöntése jó alkalomnak látszott. Lektorunk kivárt, érlelte az emlékeket, nem akart túl okosnak látszani. Azt gondolta, a visszaemlékezések egy részét talán a korábbi NDK-s írástudók „barátságatlan gesztusnak” tekintik, a „hazai farizeusok” meg elfogadhatatlannak nyilvánítják. Minden megérett: élmény is, érettebb lett az ember is. És némi bátorságot érezve, 2017 őszén ezzel a vallomással indítja útjára a munkát: „vállalkozom arra, hogy a hajdani berliini lektor két esztendejének köveit a múltba vezető gyalogúttá alakítsam”.

Figyelmet keltő a könyv címe. Lehetett azt a várost szeretni? Milyen ember lehet az ilyen? Olyan, aki vall erről. (Mer val-

lani erről.) Lehet, van, aki nyomban félretolja a könyvet, más kellő kíváncsisággal veti bele magát. A műfaj is érdekes. Tűnődöm: regény? Novellák? Önvallomás? Riportok, összefűzött riportok. Kiküldött tudósító: a magyar lektor. Ő folytatja le a helyszíni szemlét. Minden adott: helyszínek, szereplők, cselekvések, izgalmas akciók, a magyar olvasó számára mindenképpen érdekes történetek. Az időpont különösen izzó, politikailag-történelmileg örök érvényű, gyűlö beszélgetések témái lesznek. A történetek sodrában mozgó szereplők, állandók, visszatérők, újak, az írói ábrázolás következtében jellemet öltenek. És kész a... riportfüzér, a leírás, az elbeszélés, dokumentálás, tények és tanúk, igaz mesék. Az egyes részek, noha kaphattak volna külön fejezetcímeket (a szerző nem így gondolta), kis választópontokkal összekapcsolódnak, szerves egészsé állnak össze. Tehát mondhatjuk, regénnyel ülünk szemben.

Lássuk a cselekményt. Néhány jelenet az élők házából.

A tizenhatodik emeleten, a lépcsőtől és a lifttől balra a második lakás ajtaján, a csengő mellett a névtábla: „LUKÁTS. UNGARN”. Innét indul és ide tér vissza a tanórak után. Kis történelmi áttekintést kapunk az egyetemről, a Magyar Intézetről, az intézményi betagozódásáról. A Hungarológiai Intézet-

ben járunk. Megismerjük munkahelyét, a tanszéket, hallunk tudományos vitákról: finnugrisztikáról, nyelvcsaládi besorolásáról. A lektor ismerkedik a munkatársaival, a hallgatókkal, a tananyaggal. Érdekes pedagógiai – az idegennyelv-tanítással foglalkozóknak különösen izgalmas – kérdések „merülnek fel”. Például milyen tankönyvet használjanak? Milyen nyelvi réteget közvetítsenek: mindennapi, irodalmi, illetve milyen legyen ezek aránya? A tanulók (fiatalok, idősebbek) motiváltsága, noha önként vállalkoztak a kurzusra, eléggé eltérő. A nyelvi késégeken túl személyiségükkel, hangulatukkal is meg kell birkóznia a lektornak. Jönnek a két kultúrából eredő nyelvi bökkenők. Mit jelent az: „*irul-pirul*”? Ikerszó, de ezzel nem éri be a tanuló. És ha több ilyen hall, rávágja: „unlogisch”, logikátlan. A fegyelmezett németnek, olykor, logikátlanak tűnt a magyar nyelvhasználat, nyelvszemlélet, és minden, ami neki szokatlan. A lektornak ezt kellett összezsírozni... olykor a magyarázatot záró nyomatékkal: „*Ez egyetem*”. De azért nem veszték össze. Nyelvtan, szókincs, fordítás, nem könnyű, de vannak derűs pillanatok, például, amikor előkerül a *tolókapa*, az *eketaliga*. Fel van adva a lecke a lektornak. A tanszéki értekezletek tematikájába, menetébe is betekinthezünk. (Ott is előfordul az unlogisch.) A lektor megérti, átlátja a helyzetet. Tudomása van a „tégyláról”, még a Stazi „fellegvárába” is betéved véletlenül, de udvariasan útbaigazítják. A felfedező kíváncsiságával közlekedik, igyekszik a jóra hangolódni.

Lehetett azt a várost szeretni?

Milyen ember lehet az ilyen?

”Olyan, aki vall erről.

Tanítás mellett bőven jutott másra is ideje. Kis életképek sétáiról. Átbolyongja a várost, piac, bevásárlás, sportrendezvény, közösségi összejövetelek, minden érdeklő, változó hangoltsággal. Tanítványai, a befogadás jeleként, meghívták, tartson kis kiegészítő nyelvgyakorlást a csöndes, sarki „belesülylyesztőben”. (Illetlenség lett volna visszautasítani.) Soknemzetiségű társaságban élt, közelében vietnami, szudáni, lengyel, orosz, angol, csak az ő lakóházi emeletén „*öt nemzet fiai-leányai*” találkoztak. Tanórán kívül is folyt a kulturális ismeretek fogadása-átadása, nem egyszerű, de szép feladat. Több fontos jelenség, téma kerül elő ilyenkor. Olyan súlyosak például, hogy ki is a keletnémet. Az „egykori” német, vagy a bekerülő külföldi? Már a hetvenes években sokan érkeztek („rejtett kitanitorgás”) az NDK-ba, köztük magyarok. Fiúk, de lányok is, házasságok kötődtek, működött a „*kettős állampolgárság intézménye*”. De másféle intézmény is működött: „*orosz nyelvű gyermektábor*”. Ezekben igyekeztek a renddel nem rokonszenvező németeket átnevelni a „szovjetre”. Idehozták az elárvult, elvadult, elzüllött orosz-szovjet gyermekcsavargókat is. Ám voltak vidámabb, a test kedvére való fogások is. Mint a speciális főtt kolbász, a bockwurst, amelyről olyan ízes ismertetést kapunk, hogy nyomban kedvünk támad egy (jó)pofa sörre.

Élénk volt a kulturális élet Berlin keleti felén. A lektor tanítványjaival nézi meg Szabó István filmjét, a *Mefisztót*. Az elemzés már nehezebben megy. Nagy élmény a Győri Balett vendégszereplése. A Magyar Kultúra Háza is értékes programok kínált. Ott mindig „történik valami”. Ilyen a karácsonyi ünnep, amelyen a magyarul tanulók is műsort adnak. Ilyenkor

könnyebben mennek a jelenetek, a népdalok, a versek. És a végén felcsendült a *Mennyből az angyal*. Vonzották a lektort a Brecht-darabok is. És a városban csillogott Európa egyik híres revüegyüttese. A politikai műsor is változik. A lektort ott érte a hír: meghalt Leonyid Brezsnyev, a Szovjetunió elnöke, a párt főtitkára. Az NDK-ban országos gyász. Egy napot vártak a bejelentéssel. Érződött a változás szele: akkoriban már gyérültek a szovjetbarát megnyilatkozások, a gyászolók mellé, szemben velük, hallgatag ellensorok vonultak fel. Nagy rendező az élet. Úgy hozza a sors, hogy a kiküldetés idején itthon meghal édesapja. Példás tisztelgő sorokat olvashatunk egy nagy műveltségű emberről, aki több nyelven beszélt, eredetiben olvasott számos kortárs és klasszikus művet. Aki nagy hatással volt fiára, az utolsó találkozás Berlinben már nem sikerült.

Hogyan viseli a mozgalmas életet idegenben a lektor? Tud érték alapú kompromisszumokat kötni, jó érzékkel kezelve helyzeteket. Van stratégiája és taktikája. Figyel, de nem kívüláll. Nem keveredik fölösleges szócsatákba, személyeskedő vitákba. Elveit nem feladva vár, majd jó az alkalom, és viszsza-vagy, vagy a helyzet az értelem javára változik, s a partner is belátja. Szelíd következetességgel viseltetik társai, jelenségek iránt. Nem akar egyből fölényt kicsikarni. De szeretné, ha igazsága valóra válna. De nem minden áron – a rendezés, a rendeződés híve. Pedig sűrű témahelyzetbe került: épülő szocializmus, a város másik felén kapitalizmus (mely rohadni nem akar), történelmi múlt, átélve és kevert magyarázatokkal, az iskolai tananyag és a valóság kontrasztjaival. A múlt képeivel, érzeteivel új izmusvilágban cselekvő ember érdeklő – viselkedése, gondolkodása. Értékközvetítő, síkokon át: a politikai, a történelmi, a deklarált síkon túl a mindennapokban élő egyén érdeklő. Tudja, hogy a politikusok tetteiért, hibáiért nem az egyszerű nép gyermeke a felelős. De azt is szorgalmazza, hogy az egyszerű nép gyermeke gondolkodjon, és tegye magát felelőssé saját tetteiért. Mert az izmusokon belül ott az emberi dimenzió. (Sokszor a lépcsőházban dőlnek el a dolgok, amikor éppen a szomszédnak segítünk fölcipelni a nehéz szatyrot.)

A lektor, a szemtanú, főszereplő, a könyv írója – ki kinek az alteregója? Lukáts János magyar-könyvtár szakos bölcsész. Nagy műveltségű értelmiségi, több szempontból nézi a világot. Mert a világ összetett. Kultúráközvetítő országokon át, nemzeti tudattal. Tiszteletre méltó, példaértékű magatartás.

Nem igazságot akar szolgáltatni, nem bizonygatni akarja, hogy lám ennyi év múltán neki lett igaza. Benne-élően figyel, az egyensúly megteremtésén fáradozik, emberen belül, emberek között – odafordul, az odafigyelő beszélgetés segít. A dolgok megértek. Szakmai munkájára nagy hatással voltak jeles kollégák – tudós tanárok portréja: a tanszék meghatározó alakja dr. Paul Kárpáty, a vendégtanár dr. Antal László, de nagyra értékelte a jó nevű történész, Kerekes Lajos instrukcióit is, aki akkoriban a Magyar Kultúra Ház igazgatója volt.

Írónk kiváló tanár. És nagyszerűen ír. A látottakat jól elraktározza, pontosan rögzíti. A cselekményt nem kell szőnie, szövődik az magától. Helyzeteket teremt, a leírást szükségszerűen változtatja párbeszédekkel, nyelvi eszközeivel hangulatot áraszt, stílust ad. Változatos nyelvi szerkezetek élénkítik a beszédes jeleneteket, kifejezve a beszélő szándékát. Jól bánik a nyelvi jelekkel, „jelez”, kimond, elhallgat, „lenyel” valamit, ha

kell, a dialógusokban ott van a (le)író tétovasága. Központozása változatos: az írásjelek jól különítik el a tagmondatokat, követhető a közbevetés, értelmezhető a beszédszándék.

Jól kezeli a komoly és a könnyed témákat. Sikerül az életet életszerűvé tennie, mozgalmas jelenetekkel élénk művet hoz létre, a humor sem hiányzik belőle. És közben „sokismeretes egyenletekkel” is dolgozik, tanít. Az olvasó új ismeretekkel gazdagodik. A lektor-író sok kérdésre válaszolt, több világosabbá lett. De marad még, mi tisztázásra vár. Például, ami nála is visszatérő kérdés: mekkora a távolság Budapest és Berlin között? Nem földrajzi tétel! Történelmi, kulturális, geopolitikai nézőpontokkal kell közelíteni. Ki honnét veti szemét hova? Jómagam, franciás horizontban szemlélődve, már boncolgattam ezt: „Kárpátaljától Elzászig”. Mert: „Sok érték van erre felé is, mi figyelemre érdemes. Így foghatók át távolságok, így érnek össze terek. Talán emberek is”. Belátja-e ezt a távolságot a nyugat-európai? Lukáts Jánost következetesen foglalkoztatja: Milyennek látnak bennünket a nyugatiak? Vajon érdemben kíváncsiak-e ránk? Még az európai történelmet, irodalmat is „másként” közvetítik. Mert másként látják. (Másként akarják.) Erről komoly felmérése van: feldolgozta, hogyan mutatják be a német tankönyvek Magyarországot. „Egy népet, egy nyelvet, egy sajátos szellemi kincset elfogadtatni egy más nyelvű, más szellemű közzeggel – roppant nehéz feladat, fáradságos és hosszadalmas. Sok kudarcra jár, pénzzel, idővel, meggyőzéssel, és valódi értékek kelljenek hozzá, amelyek hiteles művek lehetnek-lehetnének más nyelven is, Európában is, a német iskolakönyvekben”. (Mendemondák – Homályországról, Könyv és Nevelés, 2006. 1. sz. 49–58. oldal) Ebben megerősítem a franciás oldalról. Abban maradhatunk: ki-ki a saját területén terjessze az igazat, dokumentációkban, publikációkban, személyesen. A kultúrák íve alatt van átjárás, miként a kötet borítóján Braun Boróka fotója is jelzi.

Hány oldala van az embernek? Lukáts János sokoldalú és sokszínű. „Széjjelszört verseim” keresztül (is) megismertük költészetét, élveztük feszes novelláit, elmélyedtünk regényeiben, legyen az ifjúsági vagy kisregény. Finom betűecsettel megrajzolt írásaiban tündököl a természet, benne pihegnek állatok, még a szobor is megmozdul. Szépírássai ismertek e lap és más orgánumok hasábjairól. És most tessék, megint egy új oldal:

Szentjános Csaba versei

Fannusnak 9

A reggel, a párna vonalain elolvassa, amit éjszaka ráírtál,
jönnek a nővér-szelek, égtáj-orvosok, mindegyik vizitál.

Te kis papucsodba bújsz, ébreszted a parkettát,
a víz ezernyi cseppszemével Téged lát.
Artista vagy (nem tudom, hogy csinálod), levegőbe
kapaszkodva mész,
arcod sápadtságáról, hogy előtűnjön lelked fala,
le hullik a mész.

Ágyadtól elköszönsz, házadtól elköszönsz, indulsz iskolába,
minden lépted, mint az olló, Pesterzsébet egy részletét
emléknek kivágja.

Árnyékkod átlépi az autókat, parkokat,
Te már megkaptad a Napot: legszebb piros pontodat!

riportregény, benne a történelemben, politikában bűjtött (éltetett) ember. Lukáts János a realizmust hozza ránk. Ideje a józanításnak. Törekszik az előítéletek csökkentésére. A butaságot intellektussal kezeli. Több dimenzióban mozgatja a szálakat, sorskérdésekben identitásproblémák jelentkeznek, történelmi, nemzeti, egyéni, európai viszonyrendszerben. Ami élénk táru a könyv nyomán, nem valóságshow, maga a valóság, ahogy az író jellemzi: „védő- és vádbeszéd”. Nemzedéknyi idő eszenciája. A felvonultatott adatok, tények nyomán arra is választ kapunk, vajon milyenek voltunk (vagyunk) mi, magyarok. „Amint az NDK szocialistább volt a többi, magáról ugyanezt tartó országnál, a németek (hadd ne írjam már végre azt, hogy DDR-Bürgerek!) is polgárabbak voltak a többi szocialista ország polgárainál. Polgárabbak – kultúrában, fegyelemben, munkában, de viselkedésben, barátságban és a hagyományok megőrzésében is.”

Nagy műveltségű értelmiségi,
több szempontból nézi a világot.
Mert a világ összetett.

A végén személyes megjegyzés. Az író felfogása közel áll hozzám. Nézőpontja, módszere is. Tanári notesz-sorozatomban bizonyíthatja ezt. Az élet sokdimenziós, az egyén nem hagyható ki. A lukátsi anyag és ábrázolás (jó) kísérlet annak bemutatására, hogy az élet sodrásában, a politikai, a történelmi változásokban hogyan viselkedik az egyén. A szerző nyilvánosság elé tár részleteket, óvatosan csokorba szed szétszórta vallomásokot, ahogy mondja: „mindezt csak azért teszem, hogy egy azóta megszűnt ország, majd' négy évtized és egy megfakult (?) gondolkodásmód néhány jellegzetes darabját megosszam olvasóimmal”. E mellett, ezen túl, alkalmat kínál, hogy eltűnjünk: hogyan alakul(t) a gondolkodásmódunk a megváltozott Európában. Ahol a nagy falat már ledöntötték. Szabad a tér. Falak helyett szavakkal küzdünk és küszködünk.

Sz. TÓTH GYULA

Lukáts János: Szerelmem, Kelet-Berlin, Hungarovox Kiadó, Bp., 2019

Fannusnak 6

Alszol, de szíved, kezed, lelked nem alszik,
milyen országban jársz? Ahol táncolnak a masnik?
Ahol fogacskádhoz mini utcaseprő autók járnak?
Holnap reggel válladra a felhő-madarak visszaszállnak.
Ki vagy Te nekünk? Kenyerünk felett éhségünk,
holnapunk felett járó Óriáskerék óránk,
ha nem aludnál, rád csillag-konfettit szóránk.
Szádon kibújik egy-egy sóhaj, egy-egy átlátszó szó,
betakar Édesanyád, mint utcát a hó.
Aludjál gyermekem, neked most ez a dolgod,
egyszer... Istennek, minden szavát visszamondod.

Kavicsok, versek

Olvasólámpa KÖNYVEKRŐL, ÍRÓKRŐL

Jóna Dávid: *Költőpénz*

Ez botrányos, botrányos ez a könyv! Nem lehet ilyen sorokat leírni: „*Korona presszó, ötven év múlva, / figyelve hallgat, s érti, mit kell, / fölötte marad a múlandóságnak, / mint folyóban úszó hungarocell.*” Az ember, az olvasó ezt nem bírja el! Olyan látást ad versei által Dávid nekünk, amiken keresztül belelátunk egy ember „*kifilézett lazac*” életébe, a „*feledés ellenszegülésébe*”, elvisz minket az „*arles-i templomba*”, úgy hogy „*matt*” verse meg fényes, míg megmutat egy versbenszületett Balatont a „*Balaton aniz*”-ban nekünk a költő, ilyen sorokkal: „*Itt valahogy közelebb van az ég, / látom, ahogy a felhő Badacsony kúpjának nekiront, / létező része vagy a nagy egésznek, / alig karnyújtásnyira a horizont.*”

Így nem lehet vallani feleségének, Sárának, mert az ember elsírja magát, olyan szép:

„*Szemed olyan,
mint mikor mézet csorgatnak az őszre,
kora esti napfényt a gabonamezőkre,
aranyárga, barna, nem is tudom milyen,
ahogy toszkán táj fürdik napfényeiben.*”

Habár évtizedek óta ismerem Dávidot, mindig kikészítenek az írásai, ha a betűi: lasszók, tényleg el tudja velük kapni a „Hóvihart”, a „Gyermekkort”.

Hosszú éveken keresztül írtunk egy *Gazduram* versválaszt egymásnak, mindig mondtam: hogy eldobom a tollamat (el is dobtam), mert nem lehetett arra válaszolni, amit írt... Kérem a kedves olvasót, nehogy eldobja Dávid könyvét, mikor kortárs költőinknek írt versválaszokat, tükörverseket, ahogy ő írta: „*rezonálok, reflektálok, válaszolok... magamra vetítem őket*”, hiszen ezek, maguk a válaszok, nem is tudnánk rájuk mit írni, mert olyan felhatalmazás ez, amit csak a legkiválóbb költők kapnak, hogy egy mini földrengést, költészet fókuszba gyűlt szerelmet, bölcsességtől sercegő iróniát tudjanak egy veszélyes-megnyugtató könyvön keresztül a kezünkbe adni, hogy tanúivá válhasunk ezeknek a recenzión, reklámokon, eladhatóságon is túlmutató vallomásoknak.

Ajándék a *Költőpénz* című verseskötet, mert valójában megfizethetetlen, a lélek olyan ritmusával ringat el minket, hogy a sorok végei kilengenek egymáshoz érve, megkongatva a rímet, aminek visszhangja cseng bennünk: „*nagyon / padon ; lélek / svédek; hogy ki ő / a teremő; szoftverhiba / tudatalattiba; igaz ember / tükörtenger; éppen arra jár / irigyel a szódagyár.*”

Hiszen Dávid, mindegyik verse egy kavics („*hogy a kavicsot felemeljem / ne csak odébb rúgjam*”), egy igazi dávidi parittyá, amittől ledőlnek világunkba szorult szürke, hétköznapi óriásaink.

Mély hálával, köszönettel, barátsággal:

SZENTJÁNOSI CSABA

Fannusnak 10

Viccelődsz, ujjaid: tíz pálcika,
összekevered játékaidat, ez ám az intrika,
a könyvek egymást olvassák,
a plüssállatkák egymást lökdörik,
te babáid között állsz köldökig.
De játszol a nyárral, Apával, Anyával,
boszorkánykonyhádban szád egy repülőstüteményt bevállal.
Lódítasz, kifordítod örökkévalóvá a napot,
nem tudunk összeszedni, amerre jársz, percedet otthagysz.
Flörtölsz (ezt már korán megtanultad) a nagyokkal,
félredobod a szokást,
megbabonázott ruháidban versenyzteted
a csíkosat és a kockást.
Mi nézünk Téged, s elcsodálkozunk egykoron,
hogy nem kell csatornát váltanunk,
Te vagy minden műsoron.

NÉMETH ISTVÁN PÉTER

Egy florista följegyzéseiből

A virágok a Kárpát-medencében mintha sok-sok évezrede megelőzték volna Ady Endre költészetét, hiszen az egyik Verreke híres útján jött a sztyeppékről, a másik pedig Dévény felől, hogy jelezze a tavaszt; így hozott hírt az Alpesekből a Hunyor. Nyugati Gyopár és keleti Kőköröcsin egyaránt nyílik nálunk. (Utóbbi nevében a kék szín és egy kicsinyítő képző szerepel, Kékecskének, Kékikének is szólíthatnánk a nyersfordítás nyomán.)

E virágok olyannyira honosak, hogy már Flóra istennőnek is kedve tellett bennük Pannóniában, majd keresztény emberöltők gyönyörködtek a mezők Liliomaiban. Ékes virágszál... – hallatszott ki a templomokból, s meglehet, Buda várhegyén Zsigmond király fordult Hebron egy-egy Rózsája után.

Cselédlányok vigasztalására libbent az Árvalányhaj, diákok tépték az Orgona-ágakat, hogy maturandus társaikat illőn feldíszített iskolafalak közül búcsúztathassák júniusonként. Kisfaludy Sándor legkedvesebb virágja egy másik bokron hajtott: az Aranyesőt szerette Himfy a legjobban. Csokonai Lilla Nárciszait imádta, meg a gyönyörű kis Tulipántokat, de Háfiz Rózsáiért is rajongott.

Petőfi azért imádkozott, hogy Isten kertjében ne hogy gyom legyen. Ady egy Szegfűvel is beszélgetni tudott. Tamási Áron minden esztendőben kitűzte az első Gyöngyvirágot a zakójára. A magányosan hazatérő Attilának tapsikoltak a Jázminok.

Radnóti Miklós *Éjszaka* című verse az alvók között emlegeti a kert Rózsáját, amiben rózsabogár alszik:

„*Alszik a szív és alszik a szívben az aggodalom, / alszik a pókháló közelében a légy a falon; / csönd van a házban, az éber egér se kapargál, / alszik a kert, a faág, a fatörzsben a harkály, / kasban a méh, rózsában a rózsabogár...*”

A kép csupán első látásra idilli és nyugodt, valójában Radnóti virágja Blake beteg Rózsájának a sorsosa.

William Blake

A beteg rózsza

Gyilkosod ringatod,
ó, lázbeteg rózsza,
viharban egy éjjel
tört rád, és azóta
kéjjel megágyazott
kármin szirmaidban:
s titkos szerelmével
hervaszt is holtiglan.

A szerző fordítása

Kányádi Sándort fekete pohárban egyre több sárga Kankalin figyelmezteti, hogy sokasodnak a halottjai. Nagy László *Virágéneke* szírom-sörényes égi oroszlánt szólít meg. Csanádi Imre s a tanítvány Kerék Imre egyaránt úgy tekint a virágokra, mint olyan társakra a létezésben, kik az ember által kibocsátott szennyeken és romokon is megkapaszkodnak, s a fény felé igyekezve jóváteszik, amit illattal, színnel és szépséggel csak lehet. Mindkét vers végkicsengése erről szól:

Matuca Ivetta fotója

*Komor képek az elmét kikezdték, –
ti voltatok egyetlen kedvesség,
kis virágok, satnyán is mosolygók,
emberhítet hirdető heroldok,*

*kors nárciszok, koldus százszorszépek,
virágai csúfságnak, pörnyének,
de virág mind, s mind a fény felé tör,
minden ellen, maga-erejéből...*

(Csanádi Imre: Virágok példája)

*hogy bírhassem ép ésszel elviselni
e betonszürke, vastraverz-szerkezetű,
rideg világ folyókat, rétet, erdőt,
testet és lelket mérgező,
romlasztó mocsok-hordalékát;
borulj fölém Boldogasszony-palástja,
s hogy mégis van remény,
ti biztassatok,
ti, szenny fölé növő-magasodó
diadalmas violák, margaréták!*

(Kerék Imre: Világló kedveseink)

1956 után Ferenczy Béni szelütötten is ragaszkodott a virágok festéséhez. Hogy még tehesse, engedelmesebbnek maradt bal kezével tanulta meg fogni az ecsetet.

Jékely Zoltán egy szál Írisz előtt mutatta be hódolatát, Édesanyjára emlékezve.

Csoóri Sándor a Gilicetüskét fogadta volna címerébe. Szécsi Margit a virágok közül a Mák ruháját s alakját öltötte magára: „*Voltam Isten mákja / daróc-palástban...*”

Illyés Gyula utolsó verseskötönyében (a *Közügyben*) leír egy mezei sétát, ujjaiával összeismerteti a Lent és a Baltacimot, aztán Istenhozzádot mond nekik.

És még egyszer, hadd, a Rózsáról. Pilinszky János dosztojevszkiji hőse, Sztavrogin mondja elköszönőben:

„...Mielőtt bármit elkövetnek, / gondoljanak a rózsakertre, / vagy még inkább egyetlen rózsatőre, / egyetlen egy rózsára, uraim.”

2019-ben – mint eddig is – ugyanúgy virágba borultak a Hársak, s ha illatárjuk szőlámába belép futtában a kerítésről a Lonc, olyan mézes ízharmóniakat érzékelhetünk, amely elzsongító, időtlen, aranykori méhzümmögéssel sodródik a vesztett éden felől jelenünkig. Ilyenkor Rónay György *Kislány virággal* című gyűszűnyi versére gondolok:

„Minden volt már és minden változat. / Megtörtént minden lehetőség / és minden lehetetlen. // Csak a te mosolyod új, / s a virágcsokor a kezedben. // Mégis érdemes élni.

Németh István Péter

Quasimodo és Quasimodo

kis költői hogyishívják

A magyar irodalom történetében minden, magára valamit is adó író törekedett hőseinek olyan nevet választani, hogy a névadás már önmagában hordozhassa a regényalak fő tulajdonságát, esetleg valóságos jellemrajzát.

Századunkban Krúdy Gyula volt tán – számtalan remekírónk között –, aki leginkább elkápráztatta olvasóit úgynevezett „beszélő” neveivel: Szindbád, Álmos Andor, Rezeda Kázmér, Falstaff Pista, Vak Béla (*koldusi és királyi név egyszerre az I. világháború után*)...

Ha csupán pillantást vetünk költészetünk közelmúltjára, kortárs költőink tulajdonnév-regiszterére, rögvest csodás játékra lelünk: Miképpen vidámkodtak, szomorkodtak, vagy csak egyszerűen komponáltak a versírók önnön neveikkel?

Nagy László család- és keresztnévnek betűiből egy lófej sziluettjét rajzolta ki képversében (Államilag engedélyezett magánmém), sőt, a lovakhoz (a betöretlen civilizációhoz) való vonzódásának bizonyítékául hajlandó volt nevét a következőképp is odakanyarítani: *Nagy László-Ló! Z. költőnek, sürgősen* című versüzenetében pedig *Gyan Ólszálra* keresztelti át magát, feleségét, Szécsi Margitot meg *Tigram Icsészre*.

Illyés Gyula rezignáltan jegyzi föl *Táviratok* című gyűjteményében önmagáról: voltak, akik legyalázták, voltak, akik legyulázták.

Kálnoky László Homálynoky Szaniszlóként jön elénk *Egy magánzó emlékirataiból*.

Zelk Zoltán híres siratóversében (*Sirály*) a feleség sírjára tett koszorún úgy zizeg, zörög a szalag, ahogyan a föliratán alliterál a magára maradt költő neve.

Kormos István kópés, de fájdalmas grimasszal jóslata búcsúját: „*korom Nap vigyorog rátok, ha koporsóm födele kattant!*” Magát csak szegény Yoricknak nevezte, ám Juhász Ferencet is ipszilonnal rímgorgető Yukon (indiánnak?) titulálta.

*„Miképpen vidámkodtak, szomorkodtak,
vagy csak egyszerűen komponáltak
a versírók önnön neveikkel?”*

Parancs János az akrosztichon mestere lett. Papp Tibort, párizsi barátját s még sokakat rejtett el „függélyesen” a sorkezdő betűkbe.

Tandori Dezső a Teremtőt mímelve osztotta egyetlen személyét személyisége háromságára: *Tandori?... Nat Roid?... Tradoni?...*

Kis Irén költőnő egész dialógust vélt nevéből kihallani:

– Ki sír?

– Én.

Kiss Benedek Móricz Zsigmond gyermekversének kemenjéből is előbújhatna Kisbenceként, KORMOSan!

Veress Miklós előtt veresslik a pohár vörösbor.

Péntek (Molnár) Imre első kötetét egy olyan világot óhajtó képpel zárja, melyben a házak szombatira néző ablakokkal, az ünnep ígéretével épülnek (Éjféli pályaudvar, Bp. 1974.)

Nagy Gáspár visszafele olvassa költőbarátja nevét: AZ ÉG Csósz...

Petőcz András versének hőse Ras and Poet.

Mándy Iván Ogmánd vezérhez mérte magát a bölcsebb költők fanyar mosolyával, Esterházy Péter pedig Esthajnal Péterként vetkőzte le glosszairó álcáját. (A nyocvanas években Nádasssal és Hajnóczyval többek közt ők voltak a Péterek.)

A Quasimodo nevet, pontosan nem is tudom már, úgy kamaszkoromban hallhattam, olvashattam...

A Quasimodo nevet, pontosan nem is tudom már, úgy kamaszkoromban hallhattam, olvashattam, s jegyeztem meg persze. Ám arra végképp nem emlékszem, hogy Victor Hugo *A párizsi Notre-Dame-jának szerencsétlen nyomorékját*, a harangokon lovagló púpos, ijesztő külsejű, de belül csupa jóság toronyórét vagy az (azóta megtanultam!) olasz ermetismo képviselőjét, a világirodalom Nobel-díjas költőjét, egy füredi fa ültetőjét neveztem-e meg előbb.

E bizonytalanságom rendjén-valósága felől nem hagy kétséget maga az 1901-ben született lírikus, hiszen néki is harangszó juttatta eszébe saját nevét, mi több, versbe emelte a pillanatot, mikor a Victor Hugo-i legendás alakkal való névrokonosságát lehetetlen volt elhallgatnia.

A harangok és Esmeralda szerelmese gnóm volt. Salvatore mester gnómákat írt.

Ám hagyjunk minden további szójátékot, filosz-buzgalmat el! XX. századi, Auschwitz, Szolovka és Hiroshima utáni torzságunk és ép emberségünk úgyis ott van Quasimodo *A csönd nem téveszt meg engem* című versében.

Saitos Lajos versei

Madárhívogató

Tavasz ez, most már látom gyönyörű szenvedéseit. – Anya szüli a fákat, gyermekeit a föld szüli.

Ezerarcú az ünnep, nyugalom, szenvedély is. – S virággal – roskadt ággal szerelmeit így megszüli.

Tavasz ez, most már látom világosulni köreit. – Anya szüli a fákat, gyermekeit a föld szüli.

Torzan verődik a San Simpliciano harangütése ablakom üvegén.

Visszhangtalan hang, áttetsző köralakban, s eszembe juttatja nevem. Szavakat, analógiákat írok, törekszem valami lehetséges kapcsolatot teremteni élet s halál közt. A jelenen nincs hatalmam, s csupán kis részem fér el benne. A csönd nem téveszt meg engem, üres fogalom. Aminek el kell jönnie, itt van, és ha nem éretted lenne, szerelmem, a jövőé volna már ez a hang, melyet nem akarok hallani, zümmög, verődik, erőszakosan, mint egy földi bogár.

A verset Papp Árpád fordította magyarra. Már huszonöt esztendeje is van, hogy figyelmeztetett: Vegyem észre, nem csupán a vezetéknev a „beszélő” itt, hanem az olasz költő keresztségben kapott Salvatore-je is, hiszen Megváltót jelent...

Ország László fotója

Pannonér

Matyikó Sebestyén József emlékének

Pannontáj pannonér idéfut – odaér vízében hol a hal ha nem él elalél berekből fűzesből füst száll a hegyekből...

Csak a minőségben hiszek

Beszélgetés Bakos Kiss Károly költővel

Bakos Kiss Károly költő, szülőfalujában, a magyar-ruszin nyelvhatáron fekvő Beregújfaluban él. Eddig két kötete jelent meg. Néhány éve elhallgatott, ám most sokszori próbálkozásra, végre sikerült megszólaltatnom.

– *Évekre elhallgattál, régen nem publikálsz. Mi ennek az oka? Tudatos a hallgatás, netalán egy újabb kötetten dolgozol?*

– Nincs tudatosság, a szilencium spontán. Talán csak nem éreztem elég olyan mondanivalót megfelelő formába önteni, amit ki is mernék adni a kezemből. Folyton keletkeznek verscsírák, munkaproduktumok (ha már munkacím is van), csak nem jutnak el az általam beteljesedettnek vélt állapotba. Mindig is szigorúan kritikus és kételkedő voltam az írásaimmal kapcsolatban. Azoknak tökéleteseknek kellene lenniük, ha már a szerzőjük nem lehet az. Egyfajta önmarcangoló típus vagyok. Csak akkor merek hinni a „termékem” értékében, ha azt hiteles grémiumok vagy általam nagyra tartott szakemberek visszaigazolják. Amit nagyon lényegesnek éreztem, arról már írtam. A szűkszavúság egyébként is jellemez a lírában.

– *Korábban tevékeny életet éltél, tagja voltál a KVT-nek, részt vetél a KMMI tehetség gondozó programjában, rendszeresen publikáltál olyan lapokban, mint az Együtt vagy a Partium. Mi történt, amikor hirtelen eltűntél, a munkatársak, a szerkesztők nem kerestek, vagy visszavonulási szándékodat bejelentetted?*

– Semmiképp sem a szerkesztők vagy a munkatársak a hibásak ebben. Úgy éreztem, hogy a lírapedagógiai tevékenységem (Vári Fábián László nevezte így az Írószövetségben) úgy mond célhoz ért. Tehetséges fiatalok léphettek a helyemre. Agilitásuk, lendületük, kompetenciájuk, sok esetben a tehetségük is megkérdőjelezhetetlen. Másrészt mind szerkesztőként, mind egyéb posztjaimon olyan sok embert kellett eltántorítanom művészi ambícióitól, hogy egy idő után a belső polémiát már nem akartam vállalni tovább. Mert miközben tudtam, hogy a jelölt a pályára alkalmatlan, azt is tudtam, hogy egy visszautasítás mennyire fáj. A továbbiakban csak akkor publikálok, illetve vállalom irodalmi közszereplést, ha feltétlenül szükségét érzem.

– *Értem, de még mindig fennáll a kérdés, mikor olvashatjuk a következő versedet, verseidet?*

– Épp tegnap készült el egy. Majd át kell nézmem több hangulati állapotban is. Anno a *Keleti versek* ciklus darabjait direkt klasszikus szerzők opusai közé rejtve olvastam fel művelt barátaimnak, félve attól, hogy kiszúrják a minőségi romlást.

– *Te a szenvedős fajta vagy, olyan alkotó, aki megszenved minden versét. Nem érzed, hogy közben elfogysz, a költészet felfalja a lényed, az embert?*

– Nem a költészet falja fel az embert, az, így-vagy úgy, de végül felfalatódik. A költészet épp az a számomra, amiért érdemes is.

– *A költészet jelenti számodra az életet? Mi a költészet?*

– Természetesen ebben a formában nem. Az élet a létélmények összessége. A költészet pedig mindezek párlata. Ezzel két kérdést is megválasztottam.

– *Kik voltak azok, akik hatással voltak, vannak a költészetedre? Vannak kedvenc szerzőid?*

– Szinte az egész szédületesen gazdag magyar irodalom, hozzáértve a remek műfordítások garmadáját. A hangulati állapot pillanatától és jellegétől függ, hogy melyik zseniális produktumot tudom csatolni hozzá.

– *Konkrétabban, mert azt ugye nem akarod elhítni velem, hogy minden művet elolvastál?*

– Szó szerint minden művet nem is olvashatott el senki, mert az képtelenség. De te számon tartod, hány könyvet olvastál el?

– *Természetesen nem, ám én konkrétan nem erre utaltam, csak szerettem volna, ha említesz néhány nevet vagy művet.*

– József Attila a kiindulópont, majd a nyugatosok, Kosztolányi vagy Szabó Lőrinc. Végtelen a sor. Szabó Magdát azért emelném ki, mert a gyermek lelkemnek meghatározó meséje volt a Tündér Lala, aki feláldozta a halhatatlanságát, hogy ne legyen zsarolható az édesanyja.

– *Átvitt, de sokszor valós értelemben, gondoljunk csak Petőfire, Byronra, vagy Lorcara, a költő is feláldozza magát valakiért vagy valamiért. Meg lehet fogalmazni, hogy mi egy költő, úgy mond, munkaköri feladata? Mi a kötelessége?*

Bakos Kiss Károly

– A költő, mint minden művész, egyáltalán nem akarja feláldozni magát, de lényéből kifolyólag feláldozódik. A költő „munkaköri feladata” pedig a létezés teljességének a koncentrált ábrázolása. Ez pedig szükségképpen áldozat is. „Aki dudás akar lenni...”

– Szerencsés-e, ha egy költő politizál, és mondjuk, teljes mellszélességgel kiáll egy politikai irányzat vagy párt mellett?

– A tapasztalatok azt mutatják, hogy művészembernek politizálni nem érdemes. Petőfi Sándort sikerült „kicsinálni” a „szakembereknek”.

Gondolkodó emberként politikai nézetrendszerünk természetesen van. Mint ahogy mindenkinek van erre joga. De én ezt csak magánemberként teszem.

– Alig egy hét múlva, Ukrajnában, parlamenti választások lesznek. Te milyen eredményt vársz, most, hogy a kárpátaljai magyarság vezetői nem kötöttek választási szerződést egyik ukrán párttal sem, lesz magyar képviselő a radában?

– Állampolgárként természetesnek veszem, hogy a „polisz” ügyei érdekeljenek. Csak abban reménykedem, hogy kicsike nemzetem képviselői önmagukon kívül majd bennünket is képviselnek. A kiindulási pont a tökéletesség elérésének a vágya. Arra kell törekedni. Akinek nem ez a célpontja, ne menjen politikusnak. De művésznek se...

– Számos vélemény szerint, napjainkban, egyfajta harc folyik a magyar kulturális életben, az irodalomban. Neked mi erről a véleményed?

– Lényegi harcot én nem látok. Az urbánus-népi szembenállás az mindig is a kultúránk része volt. De ez inkább kul-

túrpolitika. Ha valami értékes műalkotás, teljesen mindegy, hogy hol, ki által és milyen módon született. Tehetek-e különbséget Kosztolányi és Móricz Zsigmond között? Mind a kettőt szeretem.

– Pedig ma is léteznek szekértáborok, címkék, megbélyegzés. Egyre többet hallani arról, hogy egyik vagy másik író nemzeti, liberális, komcsi, illetve, kormánypárti vagy ellenzéki. Ez sokszor meghatározza az író érvényesülését, publikációs lehetőségeit. Valaki azt írta egykor, hogy az író mindenkor legyen ellenzéki! Te hogy látod ezt?

*A költő, mint minden művész,
egyáltalán nem akarja feláldozni magát,
de lényéből kifolyólag feláldozódik.*

– Művészeti alkotás kapcsán csak a minőségben hiszek! A világnézet, politikai orientáció, ezek más kategóriák. „Az igazat mondd, ne csak a valódit” szellemi parancsa egyértelmű, bármelyik oldalhoz is tartozzon egyikünk-másikunk. Hitem szerint a költészet ethosza egyetemes. Sok olyan szerző munkáját kedvelem, akikkel szinte semmiben nem értek egyet, de azt a valamit letették az asztalra.

– Azt hiszem, ez kiváló zárómondat. Reméljük, hogy eljön az idő, amikor végre békeesség lesz a magyarok között. Neked pedig sok sikert és eredményes munkát kívánok!

LENGYEL JÁNOS

Bakos Kiss Károly versei

Útlevél

vers vendégszöveggel

Az útlevélben nem lakom
A kép se rajt' nem én vagyok
Ha visszahoz mi el se hajt
A sorompó se végtagom
A pult mögött nem áll az őr
Nem kérdi merre mért megyek
És nem vigyázza puskacsőr
Sem ide-oda léptemet
A négyzetek betétlapok
Aggálya engem nem kerít
Kitölti bár a megszabott
Időhatárt a létem itt
S hogy meddig szól a vízumom
Azt halandó nem éri át
Csak önmagamnak mormolom
Te bolond hány hét a világ
S ahány a hét hát annyi táj
Akár ha el sem mozdulok
Mert szól a szív és szól a száj...
De az útlevél nem én vagyok

Így

Így
Sírva mosolygón
Vagyok
Egy világvégnyi bolygón
Akár a meztelen magány
És ruhátlanul van velem
Meghasonlott nemzetem
Ki gyakran foltot tett magán
Ha világít az értelem
Hallom a történelem
Száz zaja közt az életem
S merő talány
Miféle kéjből gyúrt az Úr
Ily valósan valótlantul
S ily valótlantul valósan
Még nem tudom micsoda szóban
Mondható ki a végtelen
Nem tudok mást de
Vágyam ím
Hiszem
Igaz az álom
Elér a mélyben halálom
S kitárom
Átérhetetlen szárnyaim

BOTZ DOMONKOS

Örök talány

Csak csipog. Mintha valami láthatatlan gát szakadt volna át, csipog megállás nélkül, valahogy úgy, hogy képtelenség megszólalni mellette, miközben folyamatosan rázza természetesen szőke, tövénél befőttesgumival összefogott hosszú, hullámos hajfürtjeit. Minden pontosan, tudatosan megkoreografált, így nem véletlen a mozdulat, a testtartás, az egyenes hát, hiszen tisztában van vele, hogy már pusztán aranyló hajzuhatagával is képes magára irányítani környezete figyelmét. Számolatlanul érkeznek a bókok, a hízelgő megjegyzések, de neki ez nem elég, ennél többre vágyik, valami sikerre, némi elismerésre. Örökké nyughatatlan, izeg-mozog, még azt is megválasztja, ki mellé üljön le, mert az eredmény szempontjából az sem mellékes.

Persze dőreség lenne azt hinni, hogy csupán egy kis butuska szőke, mert bizony oda kell figyelni arra, amit mond, de azért ő sem hibátlan. Olykor társaságára fittyet hányva oldalra fordul, tükör híján belebámul a sötétben ásitó ablaküvegbe, elidőzik saját arcán, a visszaköszönő képen, és ilyenkor, még ha csak pillanatokra is, eltűnnek orra körül apró szeplőcskék, amelyek egyre jobban zavarták az utóbbi időben.

Ezek azok a pillanatok, amikor kiesik a szerepéből, elveszíti a fonalat, de valami kiváló ritmusérzéssel azonnal témát vált, és minden igyekezetével azon van, hogy újra a figyelem középpontjába kerüljön, mert minden bizonnal úgy érzi, az neki kijár.

Aztán csak kérdez, és újra kérdez, de nem tudni, hogy valóban kíváncsi-e a válaszra, vagy ezzel is pusztán csak hallgatóságának éberségét kívánja tesztelni, vagy inkább fenntartani.

Örök talány, kiismerhetetlen, megfejthetetlen titok, olykor határozott, máskor esendő és végtelenül kiszolgáltatott. Nem tudni, mikor adja önmagát, és mikor játszik szerepet. Ízig-vérig nő! Mit nő? Született színésznő. Tökéletesen ismeri az arcizmok nyújtotta lehetőségeket, grimaszol, felhúzza a szemöldök-

két, tekintete kutat, matat, szinte lyukat fúr a másik emberbe. Még a mozdulatai is beszélnek, mintha csak mondandójának akarna nyomatékot adni vele.

Figyelmét a legapróbb részletek sem kerülnek el. Mindenről van véleménye, mindenhez van hozzáfűznivalója, legyen szó politikáról, környezetvédelemről vagy akár a világ túlnépesedéséről, és teszi mindezt valami lefegyverző bájjal, derűvel, és bár fiatal éveiben jár, mégis láthatóan ismeri, és hihetetlenül érzékeny receptoraival azonnal fel is fogja az emberi lélek legjelentéktelenebbnek tűnő rezdüléseit. Kimeríthetetlen fejtartárának apró eszközei ezek.

A mellette helyet foglaló természetes úr zavartan tekergeti húsos ujján a jegygyűrűjét, majd pillanatokkal később egy díszesen dekorált, flancos dobozból pralinével kínálja, miközben leplezetlen kíváncsisággal bámul bele az arcába.

*...kiismerhetetlen, megfejthetetlen titok,
olykor határozott, máskor esendő
és végtelenül kiszolgáltatott.*

Egy pillanatig hezitál, zavarja ez az otromba stílus, az idegen fürkész tekintete, azok a vérágas savós színű szemek, a keserű, dohányszagú lehelete, aztán, tudomást sem véve róla, illedelmesen megköszöni, kicsippent egyet, közömbösséget mímelve beleharap, és újra kibámul az ablakon, valahogy úgy, mintha ott sem lenne. Nem lekenyerezhető. Apró csokoládédarabkák potyognak sötétben a skót kockás szoknyára. Bal kezének hüvelyk- és mutatóujjával megtörli szája szélét, öléből összesöpri a morzsákat, és tenyeréből óvatosan az ablak melletti hamutartóba borítja.

Egy távolabb ül, úgy a negyvenes éveinek elején járó hölgy irigy pillantásokkal figyel, majd egyébként is rövid szoknyájából kivillanó combjaiból igyekszik még többet megmutatni, miközben mozdulataival mély dekoltázsából kibuggyanni készülő nőiességére próbálja ráirányítani a férfitársaság figyelmét.

Aranyhajú ekkorra, mintha csak kifogyott volna a szóból, némán figyel a többieket, unottan babrál, tekerget egy cérnaszálat, ami szoknyájának felfeslett korcából kandikál ki, közben pedig láthatóan próbálja rejtve tartani a gondolatait.

Talán csak a szerelvény órák óta tartó folyamatos imbolygása, a kerek monoton kattogása lehetett az oka, hogy erőt vett rajta a kimerültség. Már unta a beszélgetést, nem érdekelt senki és semmi. Ott kinn, az ablakon túl ütemesen zötykölődött a táj.

Felállt, eligazította magát cipőcskéjére lecsúszott fehér térdharisnyáját, majd a poggyásztartó alatti fogasról lecsüngő kis hátizsákjából kivette a babáját, magához szorította, nagyanyja ölébe gömbölyödött, és azzal egy időre elhalt a kupéban a zsongás, és megszűnt számára a világ.

Szentjános Csaba

Fannusnak 14

Látod, Te írod a verset, én csak tanulok Tőled,
az ugrálással, hogy kell könnyebbé tenni a földet.
A hajnal olyan hosszú, mint a hajad,
a gyöngyök: a tenger gombjai,
pár a kezekben marad.

Ismeretlen dalt énekelsz Anyának, Apának,
a negyedik emeleten, lábaid mosógéptáncot járnak.
Ventilátor füleid pörögnek, forognak,
ahogy szaladsz, új feltámadást hozol a pornak.

A kis döntések fontossága

Milyen okok húzódnak a mindennapi döntéseink mögött?

Hogyan hozunk döntéseket a rengeteg információ és álhír korában? Milyen természetű az emberi döntéshozás? – ezeket a kérdéseket járja körül *A kis döntések fontossága* című könyvében Michael J. O'Brien, R. Alexander Bentley és William A. Brock. A szerzőtrío a döntések mögött meghúzódó racionális okok mellett figyelembe veszi az emberi érzelmek és a társadalmi befolyásolás hatásait is, s mindezt evolucionalista megközelítésben.

A közgazdaságtan hosszú ideig racionális alapon döntő lényként, úgynevezett homo oeconomicusként közelített az ember felé, addig a 2008-as gazdasági válság óta egy empirikus úton alátámasztott viselkedéstudományi modell is kialakult a választások, elhatározások mögött meghúzódó okok vizsgálatára. Idejét múlta minden olyan elképzelés, mely szerint az emberek alaposan megfontolnak dolgokat, és csak azután hozzák meg döntéseiket. A hírekhez és véleményekhez való azonnali hozzáférés a döntéshozatalt elhamarkodottá tette (túl sok az elérhető lehetőség), és egyre hajlamosabbá válunk az internetre támaszkodva hozni meg döntéseinket. Ezért a közgazdászok által is alkalmazott, megújuló szemlélet már interdiszciplináris alapokon figyelembe veszi az ember természetének érzelmek által vezérelt jellemzőit, továbbá a társadalmi befolyásolás hatásait, valamint a döntések nemzedékeken átívelő hatásait is.

...az egyén képes-e kitörni az előző generációkba mélyen beágyazott normákból?

Michael J. O'Brien, R. Alexander Bentley és William A. Brock *A kis döntések fontossága* című könyvében e komplex szemlélet evolucionalista megközelítését, egy élőlény vagy azok egy csoportjának jellemvonásaiban bekövetkező, generációkon átívelő változásait helyezi előtérbe, mely a szerzők által képviselt tudományterületek változatosságának és az azok közötti összefüggések feltárásának köszönhető. Michael J. O'Brien fő kutatási területe az evolúciós elmélet társadalomtudományba való integrálása, R. Alexander Bentley a kulturális változásokat interdiszciplináris módon elemző antropológus, William A. Brock pedig matematikai közgazdász.

A szerzők a döntéseket és kimeneteleiket új perspektívából vizsgálják: a kultúra evolúciójának kulcselemeként kezelik. A kötetben egy egyszerűsített térképen keresztül mutatják be a döntéshozatal lényeges elemeit. A térkép egyik tengelye azt méri, mennyire tájékozottak az emberek a döntéseik kocká-

zatai és hasznai tekintetében, a másik pedig azt, hogy milyen mértékben hozunk egyéni vagy kollektív döntéseket. Emellett a szerzőtrío a mindennapi életből kiragadott példákkal, könnyed stílusban szemlélteti a döntések fontos szerepét.

Vajon az egyén képes-e kitörni a hagyományos gondolati sémák kereteiből és az előző generációkba mélyen beágyazott normákból? Mit hoz a jövő egy olyan társadalomban, melyben az embereket elárasztják az információk? Mit hozhat a jövő, amikor a nyilvánosságot már túlterheli a sok információ, nem is beszélve az egyéni tapasztalat és a kollektív döntéshozatal közötti szakadék mélyülésétől? *A kis döntések fontossága* című könyv olvasása során az olvasók számos ilyen és ehhez hasonló kérdésekre kaphatnak választ.

Michael J. O'Brien a Missouri Egyetem professzor emeritusa, a Texas A&M Egyetem professzora, fő kutatási területe az evolúciós elmélet társadalomtudományba való integrálása. Az 1990-es évek vége óta foglalkozik a filogenetikai módszerek, különösen a cladisztika használatával a régészetben, valamint ezzel párhuzamosan elkezdte kidolgozni módszerét a társadalmi tanulás modelljeinek integrálásáról a régészetbe.

R. Alexander Bentley a kulturális változásokat interdiszciplináris módon elemző antropológus, a Tennessee Egyetem professzora, korábban dolgozott a UCL-en, a Durham Egyetemen és a Bristoli Egyetemen is.

William A. Brock matematikus közgazdász, a Wisconsin-Madison Egyetem professzora, szakterülete a káoszelmélet alkalmazása a különféle gazdasági elméletek és az ökonometria

területén. 1972-ben megjelent, Leonard Mirmannal közösen jegyzett könyvében elsőként írta le a neoklasszikus növekedési modell sztochasztikus változatát. 1998 óta a National Academy of Sciences tagja.

A *kis döntések fontossága* című kötet, valamint a Pallas Athéné Könyvkiadó (PABooks) korábban megjelent kiadványai megvásárolhatók a PABooks könyvesboltjában, a Bölcs Várban.

Szűcs-Gáspár Borbála

Háy

Az asszony kilépett a vízből a homokos tengerpartra. A forró homok égette a talpát. Párja a napernyő alatt szundikált. Csendes zsongás volt körülötte. Minden olyan békésnek tűnt. A tenger indigókéken párolgott, a hullámok habosan futottak ki a partra, hogy lerakva a homokot, már kristálytisztán vonuljanak vissza.

A közeli hegység párában úszott, tetején a hosszú várfal lustán nyújtózott a város fölött.

– Előbb megszáritom a fürdőruhám, csak azután megyek az árnyékba – gondolta. Odasietett a legközelebbi négyszögletes betonlaphoz, és megállt. Körülötte százával heverték a strandolók. Volt, aki a napon égettette magát, volt, aki árnyékba bújott, vagy fürdött, szőrfőzött. – Milyen sok közöttük a fiatal – gondolta –, és milyen szépek, karcsúak, feszesek. Ösztönösen kissé behúzta a hasát. Ahogy jobban körülnézett, feltűnt neki, hogy a nők többsége – kilóktól és életkortól függetlenül – bikiniben vagy monokininben napozik. – Jó nekik, vállalják önmagukat, azt teszik, ami nekik kellemes – gondolta, és ismét kissé behúzta a hasát.

Meghívó

Tizenhét éves a Búvópatak

A *Búvópatak* című polgári, kulturális és társadalmi folyóirat munkatársai tisztelettel meghívják Önt, kedves családját és ismerőseit az Együd Árpád Kulturális Központban (*Kaposvár, Nagy Imre tér 2.*) 2019. augusztus 27-én (kedden) 17 órakor kezdődő zenés irodalmi estre és baráti beszélgetésre.

Köszöntőt mond: LUKÁTS JÁNOS író, műfordító

Vendégeink: GERA KATALIN szobrászművész, ORSZÁG LÁSZLÓ képzőművész, LENGYEL JÁNOS író, történész (*Beregszász*), SZENTE B. LEVENTE költő, író (*Székelykeresztúr*)

Közreműködik: OBERFRANK PÁL érdemes művész, a Veszprémi Petőfi Színház igazgatója, NÉMETH FERENC zenész, tanár (*hegedű, brácsa*). *Az est házigazdája:* CSERNÁK ÁRPÁD Petőfi Sándor Sajtószabadság-díjas író, a *Búvópatak* főszerkesztője.

A *Búvópatak* tizenhetedik születésnapja alkalmából rendezett Búvópatak-esten adjuk át a 2019. évi Papp Árpád Búvópatak-díjat. *További információ:* a 82/310 656-os telefonszámon.

A kiadó gondozásában megjelenő könyvekről folyamatosan hírt adunk a WWW.PALLASATHENEKIADO.HU oldalon, ahol a kötetek webshopon keresztül is megvásárolhatók.

A PABooks facebook oldalán (www.facebook.com/PallasAtheneKiado) az érdeklődők további hasznos, érdekes információkat találhatnak a megjelenő könyvekről és a hozzájuk kapcsolódó eseményekről.

A tájban mindenütt Érosz bolyongott. A tenger hullámaiban, a forró homokban, a bikinikben és fürdőnadrágokban, a páras levegőben, a vörös hibiszkusz virágokban, az egymást leső tekintetekben, a távolról odaszűrődő, hastánra ingerlő zene ritmusában.

Észrevette, hogy egy fiatal pár kissé távolabb tőle egy harminc körüli, szőkésbarna, magas, arányos testű férfival beszélget. Hosszan trécseltek valamiről, talán véletlen találkozás volt régi ismerősök között.

Majd újra a tájat nézte, és arra gondolt, hogy már látta ezt a férfit idefelé a repülőgépen. Ismét odanézett, hogy jól emlékszik-e, majd fordult egy kicsit, hogy mindenütt érje a nap.

Kis idő múlva újra körbefordult. A beszélgetésnek akkor lett vége. A fiatal férfi elindult a kőlapokon felé. Ahogy közeledett, kihúzta kezét rövidnadrágja zsebéből, mosolyogva az asszonyra nézett, és amikor odaért, azt mondta köszönésképpen:

– Háy!

– Háy – felelte az asszony meglepetve, kissé rekedten.

A partra hatalmas hullám szaladt ki, a nap szikrázott, a piros hibiszkuszok ragyogtak, a távolban egy hajón hangozatosan szólt a zene...

A hullám lerakta hordalékát, és visszasietett a tengerbe. Minden kék volt, nyugalmas, csendes zsongásba burkolózott. A fürdőruha is megszáradt, és az asszony visszaballagott párja mellé az árnyékba.

Búvópatak

Polgári, kulturális és társadalmi
havilap – www.buvopatak.hu

Alapító, főszerkesztő: CSERNÁK ÁRPÁD

Tervezőszerkesztő: CSERNÁK BÁLINT

Főmunkatárs: FARKAS JUDIT

Olvasószerkesztő: Szabó Pap Edit

Munkatársak: Lukáts János, Németh István Péter,

†Papp Árpád, Sarusi Mihály, Szutrély Péter

Nyomdai munkák: Pethő Kft, Kaposvár, Fő utca 57.

Felelős vezető: Pethő László

Sokszorosítás ideje: 2019. augusztus, sorszáma: 8/2019

E-mail: posta@buvopatak.hu

ISSN 1588-9335

Kiadja: BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Kaposvár, Somssich P. u. 11–13. 1/12.

A kiadásért felelős: Csernák Árpád

A Búvópatak Alapítvány számlaszáma:

10918001-00000012-93920004 UniCredit Bank Hungary Zrt.

IBAN szám: HU62 – BIC (SWIFT kód): BACXHUHB

BÚVÓPATAK ALAPÍTVÁNY

Ország László fotója

Kapható az újságárusoknál

A *Búvópatakot* 2019-ben is keressék az újságárusoknál!
A lap éves előfizetési díja 5000 Ft. Megrendelhető
az impresszumban olvasható elérhetőségeink valamelyikén.

TÁMOGATÓINK

